

# ბრძოლის ხმა

სოციალისტური პოლიტიკური, ეკონომიური და ლიტერატურული ჟურნალი.

პირა 4 დამფუძნებელი 1927 წ.

რედაქციის და კანტორა რუსთაველის პრესბუკტი, № 23, ოთახი 20. ტელ. № 23-87. ლაია ყოველ დღე, გარდა კვირა-ღვინისა, დღის 9-1 საათამდე.

№ 46

## ჟურნალის შინაარსი

„ბრძოლის“ რედაქციის—გარბი; ყოველ მუშევიკითა შორის მომუშავე განყოფილება და მისი დაარსების წინასწარი პირობებია—**ალ. ხელაძე**; რა სურს ენერჯიკის—**ლევო შენგელია**; პოლსტესის მორიგი პროვოკაცია—**ც. ჭიჭიანი**; საპარტიო მანერები—**ს. ელიაძე**; **ლან.**

ძღვე-ინებით ფონს ვერ გახვალთ—**ბარნაბ ძველია**; თბილისის ტრამვაი—**ი. ნარსია**; უცხოეთის კაპიტალის როლი ძველი რუსეთის მრეწველობაში—**ნ. ივ. ივ. მემკვირვებელი**; ვახუცაძე-ინტენსი—**მოთხრობა** — **გ. მამუკაძე**; რიანი; ოკრების რაიონის გლეხკაცობის ტერიტორია—**ლ. კუმარაშვილი**.

## „ბრძოლის“ რედაქციის

Pro domo.

### VIII

ბრძოლები ბრალს მდებენ; ბათუმში კორდანისა და მის მთავრობას ნდობა გამოუტყდა და დღეს ეს ნდობა უკან მიჰკეთ.

„იყო ორი პეტრე: ერთი ის, რომელმაც მთავრობას ნდობა გამოუტყდა, ხოლო მეორე ის, რომელსაც დღეს ეს ნდობა უკან მიჰქვს“.

არც ეს არის მართალი. წინა წერილიდან მკითხველმა იცის, რომ მე კორდანის მთავრობისთვის ბათუმში ნდობა არ გამოუტყდა. მაგრამ რომ კიდევ უფრო აშკარად დაეანახეთ ყველას „ბრძოლის“ მწერლების სიყალბე, ჩვენ აქ მოვიყვანთ დამფუძნებელი კრების უკანასკნელი სხდომის ისტორიას, რომლიდანაც მკითხველები თვითონ დანახავენ, თუ ვინ გამოუტყდა კორდანისა და მის მთავრობას ნდობა და ვინ უნდობლობდა.

ჩემმა მკითხველმა კარგად იცის, რომ კორდანისა და რამსაშვილის აბუსაძღ პქონაით აგდებული დამფუძნებელი კრება და უკანასკნელი საქართველოს დემოკრატიული მთავრობა აკუთვნებდა მხოლოდ იმ ფერად ქალღმერთსავე გაკეთებულ „დრაკონის“ როლს, რომელიც ჩინელებს გამოქონდა ბრძოლის ველზე ვერობილების დასაფრთხილებად.

დღეს ამა ვინ არ იცის, რომ საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დამფუძნებელი კრება კორდანისა მთავრობამ უბრალო გრამოფონად გადააქცია, რომელსაც რამსაშვილი და კომპანია როგორც სურათი მთავრობის ჩასდებლენ, როგორც მოსურებელი ისეთ „უხეხებს“ დააკრებენდენ.

ჩემმა დამფუძნებელი კრება „ხალხის ნებისყოფის“ გამომახტელი, მისი სუვერენობის სარკე კი არ იყო, არამედ ხალხის მოსაკუთრებელი, მისი თავლების ასახვევი ორგანო იყო. მის პირობებზე დანიშნულებით ის გადაიქცა, რომ სრულიად უკრიტიკო, სიტყვის შეუზღუბებლად

დაედასტურებია რამსაშვილისა და კომპანის „თავისუფალი ნებისყოფა“.

მას არაფერ არ ეკითხებოდა, მას მხოლოდ post factum. მხოლოდ ცნობისთვის მოახსენებდნენ უკვე სადღაც გადაწყვეტილება და გათავებულ საქმეს. სწინად დამფუძნებელი კრება ამ „საბატიო“ როლსაც მოკლებული იყო.

ამის საუკეთესო ილუსტრაციათა ათასობა მარტო ერთადერთი ფაქტის დასახელებაც საკმარისი იქნება.

მესკოვთან 1920 წლის 7-8 მაისის საზოგადოებრივი კრება ნ. ჟორდანიამ ისე მოაწყო, რომ დამფუძნებელ კრება იგი სიზმრადაც არ უნახავს. მაგრამ ეს კიდევ არაფერი ეს ხელშეკრულება არც შეიძლება წარუდგინათ დამფუძნებელი კრებისთვის სარატოვსკაიციით. და ვერც წარუდგინათ, რადგანაც თვით ამ ხელშეკრულების უკანასკნელი მუხლის თანახმად: „ეს აქტი ძალაში შედის მისი ხელის მოწერის დღიდან“.

ამა ერთი მიზანძნე: რის მაქნის იყო დამფუძნებელი კრება თუ მას არაფერი არ ეკითხებოდნენ ისეთ საქმეში, როგორც არის ოთხი ამ ზვის საკითხი, როგორც არის სახელმწიფოს ტერიტორიის მონაწილობისა და მისი სახეობის საკითხი. რისთვის იყო მოწვეული დამფუძნებელი კრება, თუ არა ასეთი საკითხების გადასაწყვეტად.

დამწერსენი: არც ერთ თვითმპყრობელს, თვით იოანე მრისმანაც კი, არ გადაუწყვეტია მრეწველების სახეობის დაუყოვნებელი სახელმწიფოს ისეთი დიდი საქმეები, როგორც გადაწყვეტა კორდანამ ქვეყნის წარმომადგენლობის „ქარტელი“ ხალხის სუვერენული ნებისყოფის გამომახტელი“ დამფუძნებელი კრების არსებობის დროს, მისდა დაუყოვნებელი.

ნუ მიზრძამებთ: იმ დროს ისეთი პირობები იყო, რომ მისკეთიან მოლაპარაკება შეუძლებელი იყო. ეს ტყუილია. ვინა დღეს უფრო მტერ შესაძლებლობა აქვს მას საქართველოში საიდუმლოდ წერილობითი ემბარგოს გამოსავსავნათ და ქვეყნის ასავსავსავსად, ვიდრე მაშინ ჰქონდა?

როგორ გვონათ: დამფუძნებელ კრებას რომ დაუგვიბრუნა გამოიტანა მისივე მიზანით დღევანდელი ვაგონების შესახებ და ამისთვის თავისი საუკეთესო წევრები, თუნდაც თავისი თავდადობის კარლი ჩხვიძის მეთაურობით დაეწინა, ღვინის უარს იტყოდა საქართველოში დამფუძნებელი კრების ასეთი სურვილის შესრულებამდე და ჩვენს დღევანდელს არ მიიღებდა?

რა თქმა უნდა, მიიღებდა. მაგრამ რას იზამთ, როცა ნ. კორძაია, ეს თეთრაძე დემოკრატიის და დემოკრატიზმის იდეის რაინდი, სინამდვილეში ამ იდეის უდიდესი მტერი ბრძანდებდა; როცა მას თავისი პირადი ნება-სურვილი უყოფილად და უყოფლად გამოქონდა ხალხის ნება-სურვილთან თავის ბუნებას. „ახალისი სურვირები უფლებათა გამოხატველ“ დამფუძნებელი კრებას გვერდი აუღო და თავისი პირადი ფაქტის საშუალებებით მოისურვა თავისი სურვილის გახორციელება.

აქედან ცხადია, რომ კორძაიასა და მისი ამთავრობების „დემოკრატია და დემოკრატიზმი მხოლოდ სიტყვის მისაღებად, რომელსაც მაშინ მიმართავენ, როცა ამით იქვეგრობს დემოკრატიის და აქ ქართველი ხალხის პოტენციულობა სურთ.

ეს ასეა დღეს, ასევე იყო დამფუძნებელი კრების არსებობის დროსაც.

დამფუძნებელ კრებებში სავსებობა ნება დათვლილი იყო, მაგრამ მის უზარალო ლაყბობის ხასიათი ჰქონდა. ყველაფერი გვიტყობდა სადღაც, არა თუ დამფუძნებელი კრების გარეშე, მისი ს.დ. ფოქციის გარეშე.

საქმეს წყვეტდნენ. რამდენიმე და მისი მძაბუქეა; ვალაყო ჯალღული და მისი შტაბი. პირველი ცერდნობილი მილიციის და საჯარებო, რაზმს, მიერეთ-თავის პრეტორიანების კორპორებს—სახალხო გვარდიას.

ვის არ ახსოვს, რომ ს.დ. ფოქციას უყვებოდა და მისი ტოლი საქმე ვალაყო ჯალღული გვარდიის ხასიათი განცხადებდა და მისი მუშაობის ტოლად დაეკარს ერთი თვალის დახამბამში თავუტულად ვადაუზარუნებია და მისაკ: სხვა მიმართულებას მიუტყა... ამასვე ჩაიდოდა ნ. რამდენიმე.

ასეთი იყო საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დამფუძნებელი კრება.

ეს იყო, ყველამ, ვისაც ამის ცოდნა სურდა და ცოდნის უნარი ჰქონდა. ეს უნდა იცოდნენ დღეს და კარგად უნდა დასაბამისი ყოველმა მუშამ და გულხმა საქართველოში.

ასევე და ქვეყნის უარსად ეყურებოდნენ დამფუძნებელ კრებას უკუბრუნდნენ, ასევე ეყურებოდნენ ბათუმში, ს.დ. ან. ახალისის თავისუფალი ნებისყოფის გამოხატვებში, რომლებიც კორძაიას-რამდენიმის კამპიონის შეადგენდნენ.—მთიერ-მწყურველუ დაყარეს ქუჩებში, სადაც ისინი მიწყურველის სახით იღვებდნენ ამერიკის საქველმოქმედო საზოგადოებისაგან გირავნება ჰქონდა და ერთ ჯამდობითა. და ეს იმ დროს, როცა საქართველოს დღევანდელი პეტრს, ღვინის, ხიზილობას, შაქრის, ტანისა და ფესისაყმელს, ღვინის გემუბნის ტერიტორიად და საქველმოქმედო მუშის საზოგადოებრივ მიჯანმეღენ.

მაგრამ იმავე ბათუმში კორძაიასა და მისმა მთავრობამ მისი არსებობის უკანასკნელი მომენტში სრულიად მხოლოდნულად სულ ერთიანად შესცვალა დამფუძნებელი კრებასში დამოკიდებულება.

დაღდა საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ტრადიციის უკანასკნელი აქტის დასასრული. ეს—ეს

იყო ფარად უნდა და მგებელიყო და რამდენიმე და კომპანის ამ სიველის წინა-წყობებში უყვე მთავონდათ, რომ საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკის დამფუძნებელი კრება ყავდა.

ამ უარსად ტრაგიკულ მომენტში დამფუძნებელი კრება და მისი წევრები შეიძენს ყურადღების ცენტრში. მთავრობისა და ს.დ. ფოქციის არ წევრები, რომლებიც უკველის რამდენიმის კუდიანთ ითვლებოდნენ და რომლებსაც უმეტესობასაც ჯებიანთ ვალიტუბა და ვინა დაკრული საზღვარგარეთ წასასული პასპორტები უკან იღობთ და ცოლ-შვილი გემუბ ყავდა მოკალანებელი, ემერგოულად წერილენ ავტოციას დამფუძნებელი კრების წევრის შორის:

— უკან დაბრუნდით. წადით ფრონტზე. ხალხი გაანხევით. პანიკური განწყობილება მებრძოლი განწყობილებით შესცვლილი და მტერის ეცეთობა...

ს. ს.დ. პარტიის ცენაროლორმა კომიტეტმა ლექციაც კი მოაწყო ამ თემებზე ქალისი სამართლიანობის დამაზნში, სადაც საზღვარგარეთ გასაცემი მოაიღეს, რომ ლექტორი შეერმეტველად უნდნოდა მსმენელებს მამულის სიყვარულს და სამშობლოს დამოუკიდებლობის დაცვის იდეა მიმინელობას...

რა მიიღებ?

რა იყო დამფუძნებელი კრებისათვის ასე რაი... რად შეიცლის მიზნი?

ახალი არაფერი ეს იმავე ძველი პოლიტიკის გავრძელება იყო. აქაი იყო, რომ ყოველგან მერ ბოლოა და ჩვეული დამთავრებები... აქაც მერ ბარად მიანდნდა და თავადვე მის მოწარმებს ცილობდნენ. რადანაც მინითათ რომ საზღვარგარეთ გაქცვის დროს ხელი არ შეეგზავლიათ...

მათ გინდნდა: დამფუძნებელმა კრებამ უკანასკნელად, სიკვდილის წინა წუთებში, მუდამ ჩაივარდნოა ეს არ ამოღდა, არ გახსენდნენ, რომ ის ქართველი ხალხი... თავისუფალი ნებისყოფის გამოხატველი, მთავრობის მოქმედების ქირიტკის არ მიიღდეს და ევროპაში გამოიჩინე პირი არ შეევირცხებოდა...

ეს და მხოლოდ ეს იყო მიზნი, რომ კორძაიას მთავრობამ მიმართა დედაგოგის და პატრონიზმის და ქვეყნისათვის თავდღობის სიტყვების კორინტული დაყენება. ეს და მხოლოდ ეს იყო მიზნი, რომ რამდენიმე და კომპანია რაც ძალი და ღონე ქონდათ ცილობდნენ რაც შეიძლება ვალუ დაეშალათ დამფუძნებელი კრება, რაც შეიძლება უფრო მტერ გავგზანდა მისი წევრები ბათუმშია, რომ დამფუძნებელი კრებას ჭეირთში არ ყოლიდა და კონინიერი კრების მოწყობა ამ შესცვლიდა.

ამიტომ დამფუძნებელი კრების წევრები ფრონტში ამიტომ მოაგონდა მამულის სიყვარული, მისთვის თავის დაღება და სხვა ასეთი ძვირფასი მატერიალი...

მაგრამ ამ ვაგებრუნების ასეთი ევროპოვა ვარდ შეივნეს დამფუძნებელი კრების წევრებმა. და ამას ვინ არ შეიგონებ? ვინ არ ხედავდა, რომ დამოუკიდებლობისთვის დაღება? აქ არაფერ უფრო იყო. ვინ არ მიხედვებოდა, რომ დამფუძნებელი კრების რამდენიმე ათათო წევრი დემოკრატიული საქართველოს მთავრობის გაფუტვება საქმეს ვერ გამოასწორებდა.

ამიტომ დამფუძნებელი კრების წევრებმა გადაწყვიტეს: ბოლოდნად დარჩენილებიც ბათუმში.

თვლევ უფრო სამზობარი იყო ვინალო, რაც იმაში მდგომარეობდა, რომ ეს „მეორეობის ბათობისა“ და „სამშობლოს დამოუკიდებლობისათვის თავის დაღება“ მქალაქებელი რანდენი გაიქცნენ ისე, როგორც ვარბანი ხოლმე ჩასამარავად ვაწარული გემიდან ვირახებთ და დამფუძნებელი კრება 1921 წელს გამოუღებულნი დასცილებს.

ეს სკანდელი მოხდა პირის 16 მარტს. გამოგონებებით: ჩემთვის მწიდა ამ საშინელი დღის მოგონება. ამ დღის დეგმარჩის ის, რასაც მთელი ოცდაათი

წლის განმავლობაში ვითარდებოდა, რაც მიუყვარდა დასჯის სიკვარულთა, როგორცაც შოლოდ მესხან დასჯის შედეგად სიკვარულთა.

ესაბელო, სამარცხენო სიკვდილით მოკლა ს. ს.-დ. პარტი, რომელიც ჩემ თვალწინ დაინახა, რომელსაც მე ვეშასურებოდი შილოს ჩემი ძალ-ღონით, რომლის ქროს მუდამ ჩემ შილად მიმანდა და ლხინი—საკუთარ ლხინია. ჩემს თვალწინ წინგორივად და პოლიტიკურად დაბოთყენის აღმავანებ, რომლებიც მე მიყვარდა, რომლებსაც მე მიმანდა და ლხინი.

ეს აღმავანები, ჩემი სათაყვანო აღმავანები, უზარალო ვირობებით გადაქცევენ და ერთმანეთს ასწრებდნენ გაქცევაში მათ მიერ შექმნილი რეჟიმის დამოხმის დროს და იმავე დროს უსიარცხელი ბრუტულებდნენ თავის ამხანაგებს, მათთანვე მე დღეში მეყოფ პოლიტიკურ მოღვაწეებს, რომლებსაც „პანთელსონის ოაგის დადგენას“ უკადრებდნენ!

მეჭრებოდა ამ დღის მოლოცება. მაგრამ რას იზამო? „ბრძოლის“ კალაშნიკმა ასე იწებეს და მეც იძულებული ვარ ეს მომინეტი ვაგვირთ მამიც მოვაგონო საჩივრებს.

ამ დასწყევლო დღეს, დილის ცხრა საათზე, დამფუნქციონირებელი კრების თავმჯდომარემ ყველა ფრაქციების შეერთებულ სხდომაზე განაცხადა:

— დღეს, შუადღის თორმეტ საათზე დამფუნქციონირებელი კრების პლენარულ სხდომას ენაშენე. მთავრობის აჯღღამარეს სურს მოხსენებით გამოვიდეს.

შევიკრიბეთ. ვიცით.

გადის თორმეტი საათი, პირველი... გვეუბნებიან: სხდომა სამი საათისთვის გადაიდო. მანამდე მთავრობის წარმომადგენელი ვერ მოვიდა...

გადის სამი საათი, ოთხი, ხუთი... ს.-დ. ფრაქციის ოთახში გამოჩნდა გარეშე საქმეთა მინისტრი გვეგვიკრი. მან ურჩი განაცხადა მთავრობის სახელით დამფუნქციონირებელი კრების წინაშე მოსულებით გამხელაზე... ფრაქციის წევრები უმეტიცხდნენ ამის აღქმულობაზე... მაგრამ ცოტა ხნის შემდეგ გვეგვიკრი, მთავრად შესადგირა მალაღი სტელით რომ ვსთქვათ: უჩინო იქნა, ჩვენგან რაღაც ვსულაფულად კი: გაბარდა.

დალილი-დაქანცულები, სიმშობლი ორჯა ვაგვიკოლები, დარტყანიებული დებეძებნიან დებუტატები რუსულაზეში.

აღბათ, აწი კრება აღარ შესდგება...

გადის შვიდი საათი, რვა... გამოდის დამფუნქციონირებელი კრების თავმჯდომარე ყველა მიმჭურება ხალხში და თავის ალგა იჭერს... თავმჯდომარე ათვალაფრებს დამსწრე დებუტატებს მთერ ხელმოწერილ ქაღალდს: ქეორუმი არ არის! ქეორუმი მართლაც არ არის.

შოლოდ ს.-დ. ფრაქციის წევრები არ მოდიან. მაიგან შოლოდ თერთმეტი კაცი არს დებუტატებს შორის: გოპაროული, გველიშვილი, ცხაბიძე, ელიანი და კიდევ რამდენიმე სხვა...

სხვა პარტიებიდან არავინ არ აკლია. მოვიცადით, მოვლენ. კვილაც ასხენებს თავმჯდომარეს იმ შეთანხმებას, რომელიც ფრაქციების წარმომადგენლებსა და დამფუნქციონირებელ კრების პრეზიდენტს შორის მოხდა ქეთიანში. საქმე ასე იყო.

ქეთიანში გამოიკრა, რომ ქეორუმის საქმე კარგად ვერ იყო. რამდენიმე დებუტატი თბილისში დარჩა. კიდევ რამდენი საქართველოს სხვადასხვა ქუთუბანში იყო გუნჯანელი „ხალხის გასამხრეველად... ქეთიანში კანონიერი დებუტატი...ესე იგი ორმოცდა სამი დებუტატი, —მარ იყო. ამიტომ ყველა ფრაქციები შეთანხმდნენ და მოვლდობარავე პრეზიდენტს ქეორუმის შესახებ.

— რა დროს ქეორუმზე ლაპარაკია? ჩვენ ისეთ 3-

რომებში ვართ, რომ ხუთი კაციც რომ გამოცხადდეს სხდომაზე, ის მიიქცეუნდა გვიანსაა, თუ თვითონ თქვენ ამის წინააღმდეგე არ იქნებით.

სტეტი იყო თავმჯდომარის პასუხი ქეთიანში. მით უფრო ვაუტებარ იყო იმავე თავმჯდომარის განცხადება ბათომაში: —ქეორუმი არ არის. დარბაზში უკვე 48 დებუტატი. თავმჯდომარე კრებას არ ხსნის—ქეორუმი არ არის!

ქეთიანში: ეს სრულიად სავსათი, თუ თბილისში 35-40 დებუტატის დასწრება სავსათი იყო მიჩნეული თვით რუსულული კონსტიტუციის მთავრობის. აქ 43 დებუტატი სრულიად სავსათი.

ქეთიანში მოლაპარაკებო... თავმჯდომარე უკომპონებო... — ქეორუმი არ არის!

ს.-დ. ფრაქციის წევრები იღებენ პარტიას ცენტრალური კომიტეტის წევრობითი წინადადებას: დაეყოფებიან დასტრუვეთ მთლიან. ჩანსოლოთ იგი. რადგან ამას მოითხოვს პარტიის ინტერესებით.

რამდენიმე დებუტატი ემორჩილება თბილისში პარტიის ბრძანებას და (არც)ყენილი ვაღის დარბაზშიდან თავმჯდომარეს მუღელვარება ეტყობა... ის სტრუვეს სავარაუდო.

ეუბნებიან: მოითმინეთ, სულ ორი კაცი ვაკვლია, თავმჯდომარე სტრუვეს დარბაზს და მედის იქვე პრეზიდენტის ოთახში.

დარბაზში ჩნდება ორი დებუტატი ს.-დ. ფრაქციიდან, იმ დებუტატებიდან, რომლებიც სახლავარეო მთლიან შესადგებელია, რომც კრება ბრძანება მათ ჯერ არ მიუღწადა. მაგრამ ისინი დაფულე კრების სხდომად დასაწყობილად კ არ მოსულან, არამედ მოვიდნენ იქითომ, რომ მიეღოთ, ნახევარი-ნახევარი მთლიანი ბრძენი, რომელსაც იქვე დარბაზში ურგებდნენ დებუტატებს. მართალია, მათ, როგორც წინასწარდგებას, ეს ფული არ ეკუთვნოდათ, მაგრამ ვინ იყო კანსტრულის გაწევი? მოხრბანდენ, მიიღეს...

ყოველ შემთხვევაში, ამით ისარგებლეს მათმა კოლეგებმა და მოითხოვეს: დამსწრე დებუტატების სამი ხელ მოაწერეთ და თავიანთი ადგილი დიპლომაში. მათიც ძალა-ფუნჯურად დათანხმდნენ...

დარბაზში კიდევ ჩნდებიან ორმოცდ დებუტატი ს.-დ. ფრაქციიდან, იქნება მთავი არ მთლიანი ცეკვის ბრძანება... სრულიად მოულოდნელად სხდომის დარბაზში შეშობის ს.-დ. ფრაქციისა და მთავრობის წევრი დავით თნაშვილი, დებუტატს ტუბის კრით ვეგებება ს.-დ. ფრაქციის გულგატეხილი კრება.

ქეორუმი უკვე არს. გაბრბან თავმჯდომარესთან. ის თბიანში არ აღმოჩნდა. წასულა და დებუტატები: — ან ბინაზე ვიჭებო, ან გემსეო.

დარბაზში ერთი აფრ-ხაურია. დელავენ დამფუნქციონირებელი კრების წევრები, ლლავს დამსწრე საზოგადოებას. წინადადებას დამფუნქციონირებელი კრება ამპრობითი თავმჯდომარე, მოაწყოს კანონიერი კრება და დაიფასოს მთავრობის მოქმედება.

კანონიერი კრების წინააღმდეგ გამოდის დებუტატი შ. ლექსია—მესხიშვილი, რამდენიმეც მასსოვს, ის ანტრუკებს. რომ დამსწრე კრების კანონიერი სხდომის თავმჯდომარის ასარჩევად საჭიროა არა დებუტატების რიცხვის მინიმუმი (50 წევრი), არამედ გაცილებით უფრო მეტი. ამისთვის ქეორუმი არ არის. თუ მთავრობა არ ემორჩილება დამფუნქციონირებელი კრების, ჩაიხრს, ჩვენ მიანიც უნდა დაეკცეთ იგი...

სხდომა ცხადდება კერძო თათბირად! თათბირი გროგოდ რუსილამეს ირჩევს თავმჯდომარედ:

გამოდან ორატორები დამფულე, კრების ყველა ფრაქციებიდან. ყველა აფასებს მთავრობის მოქმედებას. ყვე-

ლა თავს ესხმის როგორც მთავრობას, ისე ს.-დ. ფრაქციას და პარტიას.

თეთი ჩვენი ფრაქციად გამოდის: ივანე გამარჯოელი და დავით ანაბაშვილი. ორივე ორატორი კრიტიკის ქარ-ციცხელში ატარებს როგორც თავის საკუთარ ფრაქციას, ისე მთავრობას...

თათბირი იღებს შემდეგ რეზოლუციას: „მომისინა რა მოსწონება საქართველის დღევანდელი მდგომარეობის შესახებ, დამფუძნებელი კრების წევრებისა კერძო თათბირი აცხადებს: 1. მთავრობა სრულიად მოუშობადეობი აღმოჩნდა ქვეყნის თავდაცვის საქმეში, თუმცა არა ერთხელ განუცხადებია, რომ რესპუბლიკის დაცვავედ სათანადო ზონა მიუღებელი აქვს.

2. მთავრობამ ვერ შექმნა რესპუბლიკის დაცვავედ საჭირო სამხედრო ძალა და მრავალ დაუცველობისა და შეკლერების გამო სრულიად ვერ გამოიყენა ის ძალები, რომელთაგან მის განკარგულებაში იყო.

3. ომის წარმოების დროსაც მთავრობამ ვერ გამოიჩინა სიბრძნეობა და თეთი შეიქმნა პანისისა და აქედან-იქნის წყაროდ.

დამფუძნებელი კრების კერძო თათბირი აღნიშნავს, რომ დღევანდელმა მთავრობამ ვერ შესწავლა საქართველოს დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლის ხელშეწყობის საშუალებებს მას უნდობლობას“.

ასეთია ამ საქმის ვითარება. ამას კიდევ რა უნდა დაეუბნა? ის, რომ ბათუმში

კორდინანსა და მის მთავრობას სრული „უნდობლობა“ გამოუცხადდა დამფუძნებელმა კრებამ.

ვამბო: დამფუძნებელი კრება და არა მისმა „კერძო თათბირმა“, ვინაიდან ეს კრება, რომელსაც 52 დეპუტატი დაესწრო კანონიერი იყო და ის იძლია ბოლო შეიქცა თავი კერძო თათბირად გამოეცხადებია, აქ ბრალი მის თავმჯდომარეს ედება. რომელი დავითო თავისი კრების სურვილს და დამფუძნებელი კრება მითრევა ასეთ კრიტიკულ მომენტში... მაგარა! ამაზე ისტორია უფრო პირუთქმულია იტყვოს...

პირადად პეტერ ველიშვილისთვის ამას რა უნდა დაეუბნა? მხოლოდ ის, რომ იმ სათაში, რომელსაც დამსწრე დეპუტატები ხელს აწერენ, სწერია:

პეტერ ველიშვილი.

შე ვიცნობ მას და მის მაგივრად მოგახსენებთ:

მინ გამოიჩინა მდენი ვაჟკაცობა, რომ ბოლომდე დაესწრო თავისი დიდი იდეოლოგიის საუკუნოთი დამარცხებას და თვალსაშინაობა იყვალაზე ბოლოს გამორჩა საყვარელ საღალეს.

თქმით მას იქ არაფერი ეკითხა.

„ბოძლოს“ რედაქციას ვუხსენებ, რომ ის თავს

არასოდეს არ სდებდა ორატორობაზე. მით უმეტეს ვერაფერს იტყობდა აქ, ასეთ უაღრესად ტრალიკულ მომენტში, როდესაც გრძობათა სიჭაბბე მას სულს უხუთავდა.

აქ მისი მაგივრად მისი ჩაფერვლილი და გამშრალი თვალები ენტყველებდენ.

„პარიზი.

# უყოველ მენაშვილთა შორის მოგზავნა და მისი დაარსების წინასწარი პროგნოზი

IV.

როგორც წინა წერილში აღვნიშნეთ, უკანასკნელი ფაზა კაპიტალისტური მეურნეობის—მონოპოლიზაციის კაპიტალი და მისი პოლიტიკური გამოხატულება — იმპერიალიზმი, ახასიათებს თანამედროვე კაპიტალიზმს საერთაშორისო მასშტაბით. მაქრის მოდერნმა, რომელშიაც მოცემულია მეცნიერული ანალიზი კაპიტალიზმის ბუნებისა, კაცობრიობის ისტორიის განვითარებას პროცესში მისი როლის დანიშნულება, მოსდევს, რა შესაძლებელია დაედო საფუძვლად სოციალ-დემოკრატიულ პარტიის პროგრამას, ანარქული იყო კაპიტალიზმის განვითარების ისეთი პერიოდისა, როცა იგი — კაპიტალიზმი პროგრესულ მოუღონას წარმომადგენელად, რაც ხელა უწყობდა საწარმოო ძალია განვითარებას და მატერიალური კულტურის აყვავებას.

მაგრამ კაპიტალიზმი, როგორც განსაზღვრული, ერთ სისტემაში ჩამოსხმული სოციალური ურთიერთობა, განიცდის განვითარებას პროცესს, ვადანის ამ განვითარების უკანასკნელ ფაზაში და აქ, ახალ გარემოებათა მიხედვით, იცვლება მთელი პროგრამა რევოლუციონერული მოქმედებისა.

კაპიტალისტური მეურნეობის უკანასკნელი ფაზის ან დიანსორი კაპიტალიზმ — ბუნების და ტენდენციას აღნიშნვისა და შესწავლის საქმეში დიდი დეპარტი მიუძღვის არა მარტო ლენინს, არამედ მენშევიტებსა და ბუტრუხაშვილს კეთილშესაძლებელია, როგორც არიან მაგალითად გოლშინი ლებარტურ ბუტრუხაშვილს და გილფერდისგან მენშევიტებიდან. გილფერდინგმა თავის მეცნიერულ შრომაში „ფინანსური კაპიტალიზმი“ მოგვცა შესანიშნავი ანალიზი კაპიტალიზმის უკანასკნელი საფეხურისა. ამ შესანიშნავ შრომაში ავტორი გვეუბნება, რომ „როგორც ნაციონალური სახელმწიფოების, ისე ინტერნაციონალური მასშტაბით გაერთიანებულ საბანკო და სამრეწველო დაჯგუფებები, ლიონის, ელექტრონის, ნავთობის პროდუქტების და სხვა მრავალი; რომ ამ ვაუ-

რითანების მიზანია მონოპოლიური მდგომარეობის შექმნა, როგორც „ნაციონალურ“ ბაზარზე, ისე საერთაშორისო ბაზარზე“. საშუალოდ გილფერდინგმა, როგორც იპორტუნისტად და რეფორმისტი ჩიქვა კაპიტალისტურ საზოგადოებას ფარულგმა.

მართა, როცა მარქსი თავის უკვდავ „კაპიტალ“ სწერდა, კაპიტალისტური კონკურენციის პრობლემა ეკონომისტების დიდ უმრავლესობას წარმოადგენდა ქონდა, როგორც უცვლელი და გარდაუდებელი კანონი კაპიტალიზმის მეურნეობაში. ბურჟუაზიული მეცნიერები დასკინოდენ მაქრის თეორიულ დაბუდეებას, რომლის მიხედვითაც კაპიტალიზმი ისტორიულ განვითარების პროცესში თავისუფალი კონკურენციის, ან შეჯიბრების ნიადაგიად გადავა კონცენტრაციამ, რაც იმის ნიშნავს, რომ კაპიტალი გრძობდება, ის სისტემატურად და თანდათანობით ვადანის მცირედი ჯგუფის ხელში. კაპიტალის კონცენტრაციის კი მოყვება მონოპოლია, რაც ღღეს უკვე ფაქტია.

ეგრობაში ძველი კაპიტალიზმი, თავისი თავისუფალი კონკურენციის, კერძო ინიციატივითა და გასაქმობა უკვე მოიხსო მე-20 საუკუნის დასაწყისში. იო რას ამბობს ლენინი ამ საკანზე: „უმთავრესი ტენაპები მონოპოლიური კაპიტალის ისტორიის განვითარებაში იწყება შემდეგი დეათი: 1) 1860—1870 წ. ეგრობაში კაპიტალიზმი აღწყვეს უმაღლეს წერტილს თავისუფალი კონკურენციის ნიადაგზე. მონოპოლია ამ პერიოდში მხოლოდ ჩასახულია და ცხოვრების ავანსიკანაზე სრულდით არ მოსახსნა. 2) ცნობილი საწარმოო კონსიგების შემდეგ, რომელსაც ადგლო ქონდა 1873 წ. იწყება კარტელური განვითარება წარმოების, მაგარა კარტელური სისტემა მანერც გამოწკლის შეადგენს. 3) მე-19 საუკუნეში დასრულდა წარმოების აყვავების ხანა. კაპიტალიზმის ანარქული ბუნების განვითარების მიხედვით; „ყვედავას“ მოყვა 1900—1903 წლების კრიზისი. იი, ამ პერიოდს „შემდეგ

კარტელურ სისტემას კაპიტალისტურ მეურნეობაში ეყრდნობა მტკიცე საფუძველი. ამ მომენტთან კაპიტალიზმში გადადის იმპერიალიზმში... რაკ უმთავრესი კაპიტალისტური მეურნეობა კარტელურ სისტემაში ჩამოყალიბდა, ამით სრულიად ახალი გარემოება შექმნა, კარტელდება თვით დამწყვეს მოლაპარაკება ურთიერთობის ინიციატივა, თუ რა ფასში გაყიდონ ესა თუ ის ნაწარმი, აგრეთვე როდის განაღდონ ესა თუ ის თამაშები და სხვა. აგრეთვე კარტელდება გაყვეს ურთიერთობის საქონლის განსაღებელი ბაზარი, ამავე დროს კარტელდება განსაზღვრავენ ხოლმე ბაზარზე გაყიდულ საქონლის რაოდენობას, აწესებენ შეთანხმებულ საქონლის ფასებს და აგრეთვე სახლგარეშე მოგების რაოდენობას სხვადასხვა წარმოებისათვის. (იხ. ლენინი, „იმპერიალიზმი“, გვ. 15).

როგორც ზემოთაღკვეთი, კაპიტალის კონკრეტული და შეჯობიერება განვითარების უმაღლეს საფეხურზე გადადის „იზოლიზმი“. ამ როდეს იწყება გეგანტური პროცესი წარმოებების განსაზღვრავთვითობის, რაც თავის - თავად იწყებს ტენდენციურ გამოყრდნობას და გაუმჯობესებას განსაზღვრავთვითობის. ეს კი რასაკვირვებელია, არ წააგავს კაპიტალიზმის იმ პერიოდს, როცა არსებობდა თავისუფალი შეჯობიერება დამკვეთს წინაშეობათა შორის, რომელთაც არ იკლდენ საერთო ბაზრის მოთხოვნების რაოდენობა და არ ქონდით არავითარი ცნობა თვით პროდუქციის რაოდენობის შესახებ თვითიველ კაპიტალისტურ წარმოებაში.

იმპერიალიზტურ ფაზაზე გადასული კაპიტალიზმი ქმნის ისეთ მტკიცე და ვარდულები პირობებს, რომლის საშუალებითაც საფუძველი ეყრდნობა კაპიტალისტურ წარმოების განსაზღვრავთვითობის, მის სოციალიზაციას. ამ განსაზღვრავთვითობის პროცესში თვით კაპიტალისტები მთლიან სურვილის წინააღმდეგ არიან ქაობიერება.

ასე და ამ როგად, თვით წარმოება ხდება საზოგადოებრივი, ხოლო ნაწარმი კი რჩება კერძო საკუთრებად. მონოპოლურად მიზანდასახული კაპიტალისტები ურთიერთ შორის შეთანხმების ნიადაგზე ხელშეწყობადა ზრდიან თავიანთი ნაწარმოების ფასებს.

რა არის ფინანსური კაპიტალიზმი?  
ფინანსური კაპიტალიზმი არის ისეთი სახანძრო კაპიტალი ფურის სახით, რომელიც გადადის წარმოებაში. აი რას ამბობს იგივე გილბერტდინგი ამის შესახებ:

„საწარმოო კაპიტალის თითქმის სამი - მეოთხედი არ ეკუთვნის თვით იმ წარმოებებს, რომლებიც სათანადო უღდანან ამა თუ იმ წარმოების კერძო მესაკუთრის სახით. ეს წარმოებები ფინანსებს რეზერვებს ხანკიდან, რომლებიც თავის მხრივ ფინანსიურ რესურსებს სისტემატურად და მეოთხედრად ახანგებენ ამა თუ იმ მოსაგებ საწარმოო დარგებში და ამის გამო საცესებო ილიანილებზე როგორც წარმოებას, ისე შესაბამებელ ექსპანსიონებულ კაპიტალისტურ - ბურჟუაზიას. ამ უკანასკნელებს აყვებენ თავის მტკიცეობას და კარნახს ქვეშ“. მონოპოლიზტურ კაპიტალის ბატონობის დროს საბანკო კაპიტალი უმთავრეს სტრემული და ფაქტორია წარმოების განვითარება - აყვავების საქმეში. თუ მონოპოლიზტურ კაპიტალს ახასიათებს ამა თუ იმ წარმოების განვითარება, ამა თუ იმ საწარმოო დარგის კონცენტრირება, როგორც „ნაციონალურ“ სახელმწიფოების ფარგლებში, ისე სახელმწიფოთა შორის ინტერნაციონალურ მასშტაბით, ბანკები, როგორც საკრედიტო აპარატი არიან განვითარებულ ნაციონალურ და სავაჭრო-საზღვაო მასშტაბით და როგორც ასეთი საფრთხილად მტკიცეენ წარმოებას. ხელგანყრად აძვირებენ მის პროდუქციას, ქმნიან ამა თუ იმ მიუწყველობის დარგს, რომელშიც გაასაკუცებულ სარგებლობას იღებენ. ახდენენ შეწყვიტას საშუალებების მიზნით ამა თუ იმ წარმოებასა; რაბა განსაღებელი ბაზარი ხელგანყრად დამშობენ ამ ნაწარმოებში და შემდეგ დამწყველ ბაზარს „ნორმაზე“

საკლები საქონელი მიჰყოფონ, რაც შეიძლება უფრო მაღალ ფასებში. მონოპოლიზტურ კაპიტალიზმს ახასიათებს კაპიტალის გავრცედა ნაციონალურ“ ფარგლებზე გარეთ და ამრიგად საექსპლუატაციო ასპარეზს კიდევ უფრო განვითარება. კაპიტალიზმი არ ვითარდება ერთი მბღვიანით სავაჭრო მასშტაბით, მისი განვითარება ხდება უთანასწოროდ, ნასტრეობით. ინგლისი ყველა სხვა ქვეყანაზე უფრო გამოვიდა კაპიტალისტურ მეურნეობის საინიციელ და მე-19 საუკუნის პირველ ნახევარში გააფორმებდა ვ. წ. თავისუფალი გავრცედა. ამ დროს მთელი ქვეყნებიერება „სახარობობდა“ მისი ფაბრიკებში, მას მოქიშვე საერთაშორისო ბაზარზე არავით ყედა, მაგრამ მე-19 საუკუნის მიწურულში ინგლისის ბატონობა სუსტდება, რადგან გერმანია, ამერიკა და სხვა სახელმწიფოები უკვე მომწიფდენ კაპიტალისტურ კულტურის მზრვ და მავარ მტკიცეობას უწყვეტ იტალიის. ინგლისი დღესაც უდღესი წარმომადგენელია გერედ წოდებულ 400 მილიონიან კოლონიზატორს რადგან ის ბატონობს 100 მილიონიან კოლონიზატორს ხალხზე; საფრანგეთი კი ვესულ პერიოდში მინც წარმოადგენდა მეცხამე იმპერიალიზმს.

მონოპოლიზტური კავშირები კაპიტალისტებისა კარტელები, სინდიკატები, ტრესტები და სხვა პირველ ყოვლისა ურთიერთობის ინაწილებენ შინაურ სახელმწიფოებს, ისინიზენ ყველა საწარმოო დარგებს თავის ნაციონალურ ფარგლებში და გასაქანს არ აძლებენ კერძო კაპიტალისტს, რომელიც არ შედის მათ ავიზში, მაგრამ კაპიტალისტური მეურნეობა ვერ თავსდება მარტო თავის „ნაციონალურ“ სახელმწიფოებზე ფარგლებში. კმ მეურნეობა სახელმწიფოს გარეშეც მიიღებს და ამით მისი იქმნება და სავაჭრო-საზღვაო ბაზარი, რომლის ხელში ჩასაგდებად, მის დასაყრდნელად ურთიერთობის თანხანგებთან სავაჭრო-საზღვაო ტრესტები და კარტელები ხილია თუ შეთანხმება არ მოხდა, მაშინ აღმუშავდებიან ნაციონალური სახელმწიფოები თავისი ინტერესებითა და მილიტარისტული როგანაცხებით.

ამრიგად ახალი კაპიტალიზმი მონოპოლიურ სინტეზზე დამყარებული მთლად გეგანგებს. რომ ტრესტებში და კარტელებში გაერთიანებული კაპიტალისტები უთანხმდებიან ერთი - მეორის მივლი მსოფლიოს გეგნოშიორად ვაყოფოს საერთოში. კაპიტალისტების ასეთი ფაქტური შეთანხმება რეზერვობს თავის ფორმოლურ საწყისს იმ პოლიტკურ ორგანიზაციებთან, რომელსაც უწოდება სახელმწიფო, რომელიც დანტრესტებულ ტერიტორიალური ფაფართივით, გეკუნის სეგრის გადიდებით და საკუთარი ნაციონალური ეკონომიკის მლიეობით.

რევიორისტული სოციალიზმი მავალიად კი კაუტსკის სახით დიდ იმედებს ამყარებს. ვ. წ. იმპერიალიზტურ სახელმწიფოების „შეთანხმებზე“, რომლის სახანძო საერთაშორისო ბაზრების „შეთანხმებით განაწილება“ ვ. წ. ინტერ - იმპერიალიზტური, ან ულტრა - იმპერიალიზტური კვიზები. რომლებიც თითქმის შესსლდება შეთანხმების ურთიერთ შორის თავის გავლების და სტერეობების დანაწილების საქმეში. ჩასაკვირვებია ეს არ შეესაბამება ნაწინადვლეს, ფინანსად კაპიტალისტური მეურნეობის დროს ბაზრების და სტერეობის განაწილების პროგრამა არ სწყდება რაიმე განაწილებული სამართლიანობის პრინციპით, ამავედ ეს დანაწილება აშენებულა მონაწილე სახელმწიფოების მტერიალურ, ეკონომიურ, ფინანსიურ და სახელმწიფო ძლიერებაზე და რესურსებზე; ამავედ დროს მისაღება მხედმწიფოებში ის უტყობი ფაქტი, რომ სხვადასხვა სახელმწიფო არ ვითარდება ერთი ტემპით და მშაბონით. ზოგი ვითარდება ნელის ნაბიჯით, ზოგი კი ამაყრებელი ტემპით. მაგალიად ნახევარი საუკუნის წინად გერმანია საწარმოო ძალების განვითარების მხრივ ერთობ სუსტი იყო ინგლისთან შედარებით, აგრეთვე იაპონია სუსტი იყო რუსეთთან შედარებით,

ბით, მაგრამ ჩვენ ვხედავთ, რომ როგორც გერმანია, ისე იაპონია ვიგანტორუ ნაბიჯით წარბაზიან პრაგერესონადმი და ღღეს ინგლისის მეტოქეში არიან კაპიტალისტური კულტურის მხრივ.

ამ ვარგობებით ის ფაქტი მტკიცდება, რომ საერთაშორისო შეთანხმებები, რომელნიც ქმნის ერთნაირ „სტატუს-კვოს“, ეს უკანასკნელი პირველ მომენტში უსათუოდ გამოიხატება შეთანხმებში მონაწილე სახელმწიფოების რაღაცეა ძალთაუბრებებით და სხეუცა ფართო მნიშვნელობით, მაგრამ დროთა მსვლელობაში მდგომარეობა საესეებია; მონაწილე სახელმწიფოების სიძლიერის მეტ - ნაკლებობა საესეებით ააშკარავდება და სწორედ ის სახელმწიფო, რომელიც მეტად განვითარდა ეკონომიკურად, ფინანსურად და მილიტარისტულად არღვევს ერთხელ შექმნილ ძველ ურთიერთობას და ფრთხილი ძალით ცდილობს მიიღოს ახალი ურთიბები, ახალი სამოქმედო აპარატი, ახალი ბაზრები და სფეროები. რუსეთ - იაპონიის ომი 1904 წელს და მთა ფლოთ ომი ამის საუცხოველადამადასტურებელია.

გაძლიერება და კაპიტალისტური აყვავებული გერმანია ვერ დაუტოვებდა საზღვრებში, რომელიც წაშლინა ინგლისმა თავის მონოპოლისტური პატარონობის დროს და ამიტომ ის იარაღობა ცდილობდა ძველი ფაქტორი და აუზიდილი მდგომარეობის დარღვევას და მით ბაზრისა და სამოქმედო სფეროს გაფართოებას. გერმანია დამარცხდა, მაგრამ ის, რომ არ დამარცხებულა, ყო კოლონიების გეოგრაფიული ჭარბა სულ სხვაფერ შეიცვლებოდა.

ამ ნიარად უკანასკნელი ფაზა კაპიტალიზმისა, ფ-

სანსიორი კაპიტალით თავის წიაღში ატარებს ეკონომიკური და ტექნიკური კულტურის ერთ წერტილზე გაყვანის. ფინანსური - მონოპოლისტური კაპიტალი აზნადებს და ქმნის საერთაშორისო ობებს. ამიტომ ეს სოციალური წყობილება აღარ შეეგუება კაცობრიობის ისტორიის მომავალ განვითარებას. საერთაშორისო მენშევიზმი, რომელიც „ნაციონალიზმის სახელმწიფოების“ ფარგლებში კლასთა შორის მშვიდობიანობას ქნადგებს და პარლამენტარული დემოკრატის საშუალებით სამოქალაქო ომის მაგიერ აყვებს სამოქალაქო მშვიდობიანობას და კლასთა შორის სათნოების პრინციპს, მენშევიზმი, რომელიც „ნაციონალიზმის სახელმწიფოების“ საზღვრებს იქით აყვანებს პაკიფისტური ლოზუნგებს უღტრბა - იმპერალიზმის შესახებ, რომ ვითომ თვით იმპერალიზმს შეეძლოთ მოიკრიბებთ დაანაწილონ საერთაშორისო ბაზარი და გაველენს სფეროები, ამ უღტრბა - იმპერალიზმშით აიხსნება უფა - პატრიოტიზმა საერთაშორისო მენშევიზმისა, რასაც იგი იჩენს ერთა ლაგის საკითხში, ერთა ლაგ მენშევიკების პოლიტიკური დიანგნოზით მოწოდებულია ჩვეულებრივი მარქსიზმის და ლეანის პარტია არ თქმა უნდა ვერ გაიზარებს ამ პაკიფისტური ბოდეგას არ იზიარებენ მენშევიზმის ამ წესდარსის არც ყოფილი მენშევიკი მუშები და სწორედ ამიტომ გაითიანა უღდეკი იდეური უფკარული ჩვენსა და ჩვენს კლდეოდ ლდარებს შორის, ამიტომ ჩამოგზარდით მათ, ამიტომ მოვხახეთ ახალი გზა, მაგრამ ახალი გზის“ პლატფორმაზე შემდეგ მოვილაპარაკებთ.

ალ. ხელაძე

# რ ა ს უ რ ს ე მ ი გ რ ა ვ ი ა ს

## რუსთთან ურთიერთობა

ყოველ სახელმწიფოს საერთო პოლიტიკის ერთი უმთავრესი საკითხი არის ურთიერთობა მეზობლებთან, დამოკიდებულება სხვა სახელმწიფოებთან, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია იგი პატარა ქვეყნისათვის.

მისთვის სახელმწიფო პატარა მეზობლებს, ხოლო ნორმალურ ურთიერთობას, დამყარებულს სოლიდარობასა და თანამართლობაზე შეუძლია იგი ფეხზე დაყენდეს და ააყვავდეს.

დემოკრატიული საქართველოს მთელი უფედღებრე მდგომარეობდა სწორედ იმაში, რომ მან ვერ დაამყარო ეს ნორმალური ურთიერთობა ვერც ახლობელ და ვერც შორეულ მეზობლებთან.

ახა, როგორ უნდა იარსებოს ისეთმა სახელმწიფომ, რომელიც არც ერთი მეგობარი არა ყუსვ? დემოკრატიული საქართველო ხომ ასეთი იყო...

მენშევიკურმა მთავრობამ აქ ყოფნის დროს ვერ მოაწესრიგა ურთიერთობა ამიერ-კავკასიის ტრეხთან და მისი მოგერება უცხოეთში გადაიბარა, იქ პარსიულ ლაშობს გააყეთოს, რაც აქ, შინ ყოფნის დროს ვერ მოახერხა ის ცდილობს ამიერ-კავკასიის რესპუბლიკების ყოფილ მთავრობებთან კავშირი გააახს.

როგორია მისი დამოკიდებულება რუსეთთან? სოციალ-დემოკრატობა და საკითხში უღდამ ქონდა განისაზღვროს პოზიცია, მისი ძველბურთი სიძლიერით ერთი მიზნითაგან სწორედ ეს იყო. 8. ფორდანისა და ახ. ჯიჯუაძეს ერთ დროს დიდი დედა ჰქონდათ. საკითხი ასე იდგა: პროგრესული იყო თუ რეგრესული რუსეთის როლი ჩვენში 8. ფორდანია თავკუთარდებით ამტკიცებდა რუსეთის როლის პროგრესიულობას და მას ამ შემთხვევაში მხარს უჭერდა ჩვენი ერის ყველაზე პროგრესული და რევილუციონარული ნაწილი.

1918 წლის 24 მისს მენშევიკები აცხადებდენ დამოუკიდებლობას გამოცხადება დამღუფველი იქნებაო, ხოლო

26 მისს ყველა დამოუკიდებლობას იცავდა. ამის შემდეგ პთელი ოთხი წლის განმავლობაში მენშევიკები ძველების ებოდიზებდნენ: ნუ ვავიწყობენ, რომ დამოუკიდებლობა გამოვაცხადეთო. რუსეთის ორიენტაცია რეაქციონერ ორიენტაციად იქნა გამოცხადებულ, თუმცა იმავე დროს ნოე ფორდანია საუბაროდ აღიარებდა: ჩვენ დღესაც რუსეთის ორიენტაციის ვართ, მაგრამ ამ ორიენტაციის დასაცავად ერთი ხიშტიც არ დავგეთანხმებმა, თუ ჩამდენდ მოულოდნელი და უცნო ხეზე ღამყნლი იყო ის დიდეტი, რომლებმაც შეიპარო 1918 წელს ქართველი მენშევიკები.

30 წლის განმავლობაში ქვეყანის უმტკიცებლად ურუსეთოდ ჩვენ არსებობა არ შეგვიძლია, ჩვენ მასთან უნდა ვიართ ხელი ხელჩაკიდებულ ქრბას და ლხინშით, ხოლო ერთ მშენებელ დღეს გამოცხადებს: რუსეთთან საერთო ოაფერო გვაქვსო. გვიდა დრო. მოვიდა ახალი ხალხი, აღზარდილი იმვე რეალიციებში, იმავე მოძღვრებაში და გაიმეორა დაახლოებით იმავე იდეოლოგია, ახლა მენშევიკებს ბრახი მოსდით და ყველა გზაჯვარედინზე გაკვირბა:

ეს ერთი დალიბა, ეს ქვეყნის წარყვანია. არ არის სოციალური მემშენვეითი ის მოვლენა, რომ კომპარტის საოლქო კომიტეტმა ეროვნულ საკითხში 8. ფორდანისა წარუბრები ცალკე წონება გამოსცა, ამ მოძღვრების თვალსაზრით, რომელსაც სოციალ-დემოკრატობა ჩვენს ერს 30 წლის განმავლობაში უწერავადა, 26 მისამ მავნე განზრბა და აშკარა ღალატი იყო.

ისტორიამ სასტკავდ დასცინა მენშევიზმი: სწორედ იქ ხალხმა, რომელიც ათეული წლების განმავლობაში ებრძოდა ეროვნულ იდეას, თვით აღმართა ეროვნულად დროსა და მას დასაცავად იარაღით დარჩა.

8. ფორდანისა ყოველთვის ჰქონდა ერთი დამახასიათებელი თვისება, სწორედ იმას, რაც მას ამ წუთით

სჭირდებადა, ის მთავრად ყუველგვარ მართებულსა და უმართებულსა მიუხედავად, იღონებ და წუთითაც სპიროს დაბნელება დეპრესიებისა და ის მზადყოფნა ყრამაშა გადუნებრივად ის, რასაც იგი გუშინ თავგამოდებით ატკიცებდა. ახალი აზრების დასაცავად, მის დასახლებულად სპიროს იყო ერთგულ საკითხში რაიმე ახალი არაღმერთობა და აი ე. წ. ჟორდანიაში წამოყვანილი ახალი „თეორია“ ილია მურომილისა და რუსეთის თემის შერეა-ს. იმ. რუსის ერთგულ ტიპად მან გამოაცხადა ილია მურომილი, ხოლო უკანასკნელს მიაწერა ისეთი თვისებები, როლებიც მას არა ჰქონია ხალხური გადმოცემის მიხედვით.

1919 თუ 1920 წელს ი. წ. ჟორდანია აცემებს ქ. ბოლოსში საჯარო მოხსენებას და აცხადებს: რუსის ერთგულ ტიპი არის ილია მურომილი, ის ასე წელიწადი კვლავ იყო, შემდეგ ფიქვზე წამოიღა, ყველაფერი მიღწეა, მინაგრ-მონაგრადო, ნამდვილად კი რუსულ-ახალსურ გადმოცემაში ილია მურომილი გამოყვანილია უღირსი პატრონად, ქვეყნის მომწესრიგებლად და ამწესებლად. ის მართლად დაკუთრული იყო, მაგრამ მისად სასწაულო, მან ძალი მოიკრეფა და თავის ქვეყნის კეთილდღეობას შეაძლია მიეღო თავისი ძალღონე, ისტორიული ამბავის ასეთად დაეპირაგება მას დასაქრად მხოლოდ იმისთვის, რომ დაემტკიცებია: ჩვენ სხვა ვართ, რუსეთი კიდევ სხვაა.

ჩვენი და რუსეთის სხვაობას მეორე საბუთად ნ. ჟორდანია ამოიყვანა ის გაერთიანება, რომ რუსეთში თემური მიწაუფლობელობაა, ჩვენს კი არაა. აქედან დასკვნა: საქართველო, სადაც კერძო საკუთრება განვითარებულია, ახლო არის ევროპასთან და არა რუსეთთან.

კი პასი, როცა იგივე ნ. ჟორდანია 30 წლის განმავლობაში ანტიკლებდა ურუსეთად ცხადებდა მუდამდებელია, მაშინ რუსეთში აღარ იყო თემური მიწაუფლობელობა? (სტავოპოლის ან ახლგუბნის ნ. ჟორდანია დღესაც იმპირებს ის „აბოლიცის საკითხები“).

ნ. ჟორდანის აზრს ანეითარებს ნ. რამიშვილი. „საქართველო და მთელი მიერ-კავკასია, — სწერს ის (ნ. ნ. რამიშვილი, „საქართველო და რუსეთი“ გვ. 23—24) ეკონომიური თვალსაზრისით ჯერ კიდევ მეფის რუსეთში დაჰყარა“.

„რუსეთისა და საქართველოს ეკონომიური განვითარება ერთი მთავრად დასაბუთდა, საქართველომ ევროპისკენ გაიკავა გზა“ (25) და სხვ.

„რუსეთი ეკონომიური პრაქტიკის როლში გვევლინება“ — და სხვ.

ეკონომიურად სუსტი ევლიკაროსია დამოკიდებული მიღარი ქვეყნებზე. ევლიკაროსია მიღარია ტყე-

ბით, მაგრამ შედარებით სუსტია მდენეულობით და სასოფლო მეურნეობის განვითარებით. ღარიბ ქვეყანა მიღარი ერების დამორბობებს განაგრძობს“ — (33).

სამაგიეროდ ნ. რამიშვილი ხობებს ასახსი ოსმალეთს, რომელიც მისი აზრით, ვარაუდნილა და სრულად გამოცვლილა, უკრავია იმპერიალიზმში და ეროვნული აღორძინებისა და კულტურული განვითარების. ფართო მზარაგზე შემდეგია.

ამას ამბობს ის ნ. რამიშვილი, რომელსაც არა ერთხელ საჯარო გამოთქვამს და დაუწერია, რომ ქვეყანა ფაშა არის უკიდურესი რეაქციონერი, რომ მისი ოსმალეთი ძველ იმპერიალისტურ პოლიტიკას განაგრძობს.

ამასთანვე მას, რა თქმა უნდა, სრულებით ავიწყდება გუშინდელი ამბავი, როცა ოსურეთი სხვის ხელში იყო და ნატანების იქით საქართველოს მატარებელი აღაოვილიდა.

ყველა არის შემდეგ არაა გასაკვირი, როცა „დამოუკიდებელი საქართველო“ (№17) აცხადებს: „რუსის ხალხი არ წარმოადგენს ერს, ხალხი, რომლის პრაქტიკული ფილოსოფია „პური და ნათობა“, „უფრო ბრბია, ვიდრე ერთი“.

თუ რამდენად ძლიერია რუსეთისადმი ეს მტრობა თვით ენობრივად, სხანს ა. კერენსკის სიტყვებიდან, რომელიც მას წამოაზრებდა კ. მნიძის საუბრებზე: „აი ეს სიტყვები აჩვენებს ჩვენი განკლები კატასტროფის სიღრმეს განსაზოვად საქმადისა მოვიხსენიოთ, რომ აი ჩვენ — ის და მე, რომლებიც ყუველგვარ გუნდებთან და რუსულბრემადით ერთმანეთს, სრულად არ ვლადარაკობდით მრავალი წლების განმავლობაში“.

დენელობის წლებში ჩვენ ვერ გვავეთ საერთო ენა. ამანეი ახლა შევიძლება აზრად ლაპარაკი ეს არ უნდა დადგფოთ. ჩვენის მორის აღიშნობა ახალი აზრდილი, აღიშნობა სამშოლო-საქართველო და რუსეთი“ — (პროლოგ № 12—13).

ეს კიდევ არაფერი. ვან. „პროლოგ“ (№ 5) პირდაპირ აცხადებს: „საქართველოს ერთი მუდმილი და უსაზინელები მიტერია თუ და არის რუსეთი“ —.

ენობრივის სურს, რომ „საქართველო ერთი რუსული, როგორც ეროვნული მტერი, დაუპირდაპირებს“, ამას აღიარებს ერთ-ერთი ფრიად თვალსაზრის ენობრივი („პროლოგ“ № 2).

„თუ რა მერს უქადის ჩვენს ხალხს ეს პოლიტიკა — ეს მწელი მისხვედრი არ არის“ — დავთავებთ ჩვენ იმავე პირის სიტყვით.

ლ. შენგელია.

### პოლსუფსის მორიგი პრომოკაცია

პოლონეთის იმპერიალისტების აგრესიული პოლიტიკა ხომ მართა ვილნის ოკუპაციით არ განისაზღვრება. 1920 წ. მოწყობილია ქველდოქსის ანტიტურა მხოლოდ დასაწყისს იყო იმ დიდი გეგმის განხორციელების, რაზედაც კარგა ხანია ოქნებოქნ პოლონეთის 1772 წ. გეგმებში აღგზნის იდეოლოგია. ამ გეგმის განხორციელება კი პირველ რიგში ემუქრება ლტეის დამოუკიდებლობას, გულსაზრის მის აწყობას.

პოლსუფსის ფაშისტური მთავრობის გამარჯვებრ შემდეგ უფრო მეტი ენერგიით და შონდომებით დაიწყო ამ იმპერიალისტური გეგმის განახორციელებლად მუშაობა. ყოველგვარი პასუხისმგებლობისა და კანტორის გარეშე მუშაო დიქტატორი გენერალი უფრო ადვილად ახერხებს ამისათვის სპირო პირობების შექმნას, სათანადო კომპენსაციების გაცემას და ხარჯების გადგებას.

წარსული წლის ფაშისტური გადატრიალება ლტეაში, ექვს გარეშეა, რომ არ მომხდარა პოლონეთის მო-

წაწილობის და სანქციის გარეშე. ვოლდემარასი ფაშისტურმა ორგანიზაციამ პოლონეთის დამსტეების დამზარებით და შეწყობით მოახერხა ძალა - უფლებები დაპყრობა, ხოლო შემდეგ აღარ გამაზროლა მან პოლსუფსისათვის მიცემული დაპირება, რაღაც ლიტვის ფაშისტებსაც აღმოაჩინა ფაშისტის დამხმალთებელი მხოლოდგური მოვიანინში და თავისი პოლიტიკური მოღვაწეობის განმტკიცებას მუდღერ საქეთი სახელმწიფოში.

გარეშე ძალის დამზარებით გამარჯვებულ ვოლდემარასის ფაშისტურ მთავრობას იმდენად სასტიკი რეპრესიების და რეპრესი მუშაობად დასპირდა პოლიტიკური მოწინააღმდეგე ძალების დასაოუფრანავად, რომ შეუძლებელი შეიქმნა ლეგალური არსებობა არა თუ მუშათა რევოლუციონერი ორგანიზაციების, არამედ სახალხო დგლებია პარტიების და დაიწყო მოსახლეობის მასიური გაცევა მესობელ სახელმწიფოებში. ვოლდემარასის მთავრობის სუსტი სპინაა და საჯარო დგლობა-

რეობა უსათუოდ ხელსაყრელი საშუალება იყო პოლონეთისთვის სხვადასხვა ინციდენტების და ინტრიგების შესაქმნელად მის წინააღმდეგ. სამი თვის წინდ მობინდობიდან ავანტიურა ტურირაგებში არ იყო ადრეობრივი ინციდენტით დაწყებული მასტური გამოხსლა, ეს ყოველივე ნაკარანავი დირექტივით დასაყრდენი იქნა გერმანის შეთქმულება და ამიტომ დასრულდა კონსტრუქციით, თორემ არც ის მძელი იყო ფაშისტების ვიწროვან ჯგუფზე დაყრდნობილი ვოლდემარსის მთავრობის დამარცხება, რომელსაც არ თანაუგრძნობს არც ერთი საზოგადოებრივი ჯგუფი. ესლა უკვე გამოაშკარავებული ფაქტი, რომ ტაუროვის ავანტიურა, რომელსაც მანინ პოლონეთის ფაშისტური პრესა მოსკოვის მიერ მოწყობილი კომუნისტურ შეთქმულებათ აცხადებდა, პილუდსკის კარნახით და ემიგრანტების მიერ იზიონიზმით მოწყობილი, რომელთაც შეიარაღებული რაზმებიც კი შეეძინა ემიგრანტებისაგან რიგაში აჯანყებულთათვის დახმარების გასაწყველად.

პოლონეთის ინტრიგები ამ ავანტიურითაც არ ამოიწურა. შეიძინა წლის წინდ ვილნის ოკუპაციისათვის შექმნილი ავანტიურის გასახსენებლად და ახალი ინტრიგების დაწყების საბაზის შესაქმნელად, ვილნის ოკუპაციის შეიძინა წლის თავზე, მან ახალი პროვოკაციული მანევრები ჩაატარა ლიტვის წინააღმდეგ. ერთი კვირით ადრე დაწყებული რეპრესიები ლიტველებს მიმართ და პოლონეთის პრესის ბუბინილი განგავში ლიტვის საომარი მზადების და ახალი კონსტრუქციის პროექტით ვილნის საჯახტო ქალაქად გამოცხადების შესახებ, მხოლოდ კონფლიქტის შესაქმნელად იყო მოგონილი. ლიტვის მთავრობა, რომელიც გრძნობდა თავის სისუსტეს პოლონეთთან კონფლიქტის გამოწვევაში, მიხვდა ამ ინტრიგებს, არ აყვა გამოყოფას, რითაც დროებით მოახერხა კონფლიქტის ავიკლება.

ყველა ამის შემდეგ, ამ დღებში გამოშვებული პოლონეთის ინტრიგები და საზნადის ლიტვის წინააღმდეგ, არ არის მოულოდნელი და გასაკვირველი. ეს მხოლოდ მორიგი ახალი ცდაა ძველი განაწყვეტილების სისრულეში მოსაყვანად, რომელშიც ესლა უკვე აქტიურ პოზიციას იღებს ლიტვის ლიტვის სოც. - დემ. ემიგრაცია, თუ წინდ, ტაუროვის ავანტიურის დროს, მათ კიდევ არ ენებრძობათ ლიტვის დამოუკიდებლობაზე უარის თქმა და ფაშისტური პოლონეთის ორიენტაციის აღება. 5—6 ნომებრის რიგაში მოწყველ კრილობაზე მიღებული რეზოლუციით უკვე აღიარებულია ასეთი დათმობა, ამ კომპენსაციის გაცემა პოლონეთთან ფაშისტური კონტრ - რევილუციის წინაშე ვოლდემარსის წინააღმდეგ ბრძოლაში დახმარების მისაღებად, მეგრამ დიდი პოლიტიკური გაუგებრობა იქნება, რომ თითქმის პოლონეთი ემხარებოდეს ლიტვის სოც. დემ. ემიგრაციას ამ ბრძოლაში ლიტვის ფაშისტური მთავრობის წინააღმდეგ. პირით, ლიტვის დემოკრატიის დაცვის ოლხანის ქვეშ, თვით ემხარება ემიგრაციის პოლონეთის მთავრობას, რომ განხარციელის ლიტვის ოკუპაციის ძველ გეგმა და ლიტვის ხალხი დაუბრუნების უფრო ძლიერი და გარეშე ქვეყნის ფაშისტური მთავრობის რეჟიმს.

ამ იდეის ავტორი სოც. დემ. პლანკიტიის ადრიანა დ შეუდგა საქრია პრაქტიკულ მუშაობას. ერთი კვირით ადრე ყრბოლის მოწვევებდ. მისი მოგზაურობა ბერლინში და გერმანიის სხვა ქალაქებში, მით იყო გამოწყვეული, რომ წინასწარ უნდადა გავიკ ემიგრანტების სულოგიერ განწყობილება, ჩათა მოგზაობისა ნიადაგი და მიტაც სათანადო დირექტივები მათთვის.

პილუდსკიც არ ავლნის. რა თქმა უნდა, თავის მხრივ მტადინფობას, რომ შექმნილია ინციდენტით საზოგადოება ვადანწყობის ვილნის ოკუპაციის საკითხის ფორმალური დადასტურება და ახალი პრეტენზიები წაყენოს ლიტვის წინააღმდეგ, ამ დღებში მოწვეულ თა-

დობრს, რომელსაც დაესწრნ პოლონეთის გამოიზინილი პოლიტიკური და საზედრო მოღვაწენი: სავარეთი საქმეთა მინისტრი ზალსკი; პოლონეთის ელჩები მოსკოვში და რიგაში პეტეი და ლუკასევიჩი, გენერალი ეტლიავერსკი და რომლის გარეშე არ ღირსა არც სოციალისტური პარტია ვოლდემარსის მინაწილეების სხვით, არ ჰქონდა მართო დემონსტრაციის სასათაი; ამ თათბირზე დაბუზავდა, ალბად, აწინდელი მოქმედების პრაქტიკული გეგმა.

არ არის სახედეველ მოკლებული პრესაში გავრცელებული ცნობები, რომ ინტრიგების დაწყების წინ განზახული იყოს ვილნოში, წინასწარ ლიტვის მორიგ მთავრობის ინსტიტუტის შეშინა, რომელიც შემდეგ ოპოციულიად დაიწყებს საომარ მოქმედებას ვოლდემარსის წინააღმდეგ. ამ ცნობის სინამდვილეს რამოდენიმედ ისე ადასტურებს, რომ ვილნოში ხდება მოზიონაჯიც ყველა ემიგრანტების; რომ ლიტვის სოც. დემ. ემიგრაცია ემზადება ამ ინტრიგების ოფიციალური ხელმძღვანელის მეტად სამარცხენო როლში გამოსახელება.

საბჭოთა კავშირის მუშებში და გლეხებში არაერთი გავრცელებულია ამ გამოწვევის ლიტვის სოც. დემ. ემიგრაციის ხელმძღვანელების მიერ ასეთი დავალებების აღება პოლონეთისაგან, ასეთ როლში გამოსულა, ილანდ ქრიათელი ემიგრაციის ხელმძღვანელები, წარმოებულ ბრძოლის შეიძინა წლის მანძილზე, ყოველთვის გარეშე კონტრ - რევილუციონური ძალების დახმარებაზე ამწებენ განზარალების ატურსპექტივებს, ყრვანობაში მათი დირექტივით წყენიან თავის სახსელი „მოღვაწეობას“, სოლო თუ რეაქციონური მთავრობები მათ დახმარებას რეალურად ვერ იყენებენ ეს მძით ახსენება, რომ საბჭოთა კავშირის გამარჯვებული მუშების და გლეხების წინააღმდეგ არც ისე ადვილთა კონფლიქტების შექმნა და ინტრიგების გამოწვევა, როგორც ლიტკია მთავრობასთან. ამის გავყვილი მათ კიდევ ნახენ სამოქალაქო ომების დროს პოლონეთთან ერთად.

ლიტვის მთავრობა, რომელიც დაწამუშავებულია, რომ მის არ შეუძლია პოლონეთთან კოალიციური განპარჯება, გულმოდინედ ეხვეება ერთი ლიგის საბჭოს, პოლონეთისაგან დაცვის, მეგრამ ძლიერ საეკვიპო, რომ ერთა ლიგამ ჩაიმი საგრანობი დახმარება აღმოუქონის მას, რადან ამ დაწამუშავების ფაქტიური მმართველები ინგლის - საფრანგეთის რეაქციონერები არ აიან დაინტერესებული ლიტვის დამოუკიდებლობით. პირაქით, დამოუკიდებელი ლიტვა ხელს უშლის მათ ბალტიის ომიოტრიტების ანტი - საბჭოთა ბოლოკი შექმნაში პოლონეთის შეთავაზობით. ამიტომ, თუ ვინაიკობა პოლონეთის ვერ კიდევ არ აქვს მიღებული საწქცია ინტრიგების დაწყების, არ ჩაიმი საერთაშორისო ფაქტორები უშლის ხელს ამში და კონფლიქტი - მართლაც გადაეცე ვასაკრეად ერთა ლიგის დეკემბრის სესიას, არც ეს არც ლიტვის გამარჯვების დიდი პერსპექტივები. პოლონეთის მთავრობა დიპლომატიურ ფორმალზეც მომზადებული არის. პილსუდსკის უკვე მზად ყავს სოც. დემ. პლანკიტიის, ბრამდიტელის როლში გამოსახედიანდ სესიას ვოლდემარსის წინააღმდეგ.

საბჭოთა მთავრობა, რომელიც გულწრფელად არის მოწოდებული შეშინდობინანობის დაცვით და შოველ ხელს უწყობს ამ იდეის რეალურად განხორციელებას, არ სურს ჩაერთოს პოლონეთ - ლიტვის კოალიციურში, მეგრამ მის არ შეუძლია, რომ ამ გამოხმარებოდა მას, რადან ამ კონფლიქტს შეუძლია გამოიწვიოს დიდი გართულება ამომსაელი ვერაპაში. საბჭოთა მთავრობას არ შეუძლია არ ეწნო ველო ქვეყნის მუშებისა და გლეხებისათვის, რომ საბჭოთა კავშირის ჩრდილოეთ - დასავლეთის საზღვრებთან წყენობა ახალი სისუსტის დგრა. ახალი პროვოკაცია, რაც შესაძლებელია, საომარი მოქმედების პროცესში, კიდევ უფრო გა-

ფართოვდეს. ვას არ წყეტლო, რომ არ გაეფრთხილებია პოლიტიკის ფაქტურით მთავრობა ამ გარკვეულებისაგან, რომლისსაგან არის უმეტესად დამოკიდებული მისი აცოლება.

მაგრამ ვასაკუთრებით საყურადღებო პოლიტიკოსების კონფლიქტში არის ეს თვით მისი არსებითი მხარე, არამედ ის, რომ ეს კონფლიქტები და ინტრიგები იქნება მათშიც კი, როდესაც ამ მთავრობების წარმომადგენლები უსიტყვოდ ხევედნენ ერთმანეთს განხიარლების კონფლიქტის მოსამზადებელი კომისიის ხსენაზე, სადაც დარწმუნებით თათბირობენ შვილობიანობისა და უშიშროების შესახებ.

პოლიტიკა, რომელიც სამი თვის წინად, ერთა ლეგის სესიასზე შექტებულა, დიდი პრეტენზიით გამოდით და ყოველგვარი ობიექტის აქციალვის დეკლარაციით, ეხლა თვითონ პირველი არღვევს მას. პოლიტიკის ასეთი მოქმედება არ იქნებოდა კიდევ დიდი ბოროტება, რომ

ე, გამაჯალის შეადგენს, მაგრამ სხვა კაპიტალისტურ სახელმწიფოთა შორის არა ნაკლებ გართულებული დამოკიდებულება. საფრანგეთი და იტალია ამჟამად მთავარი კოალიციების ქმინა ერთმანეთს წინააღმდეგობა ბოლშევიზმს. დღეს კაპიტალისტური მთავრობების მიერ შექმნილი შიშის... და კის სიანობის... ლეგის მ წლის შემთხვევის შემდეგ, სადაც 49 სახელმწიფოს წარმომადგენლები რეგულიარულად ხედეიან ერთმანეთს და მკაფიოდ ემშვიდობებიან, არა თუ გადაწყვეტილია ის საკითხები, რისთვისაც ესა მოწოდებულია ის პატივიებული დაწესებულება, არამედ გაკლებული უფრო გართულებულია. და ეს გართულება იმდენად დიდია, რამდენადაც დიდა წინააღმდეგობა კაპიტალისტურ სისტემას და დღევანდელ ეპოქას შორის, რომლის გადაწყვეტა შეუძლია მხოლოდ ეპოქის ხელმძღვანელის მუშათა კლასის გამარჯვებას.

J. ზივილი.

### ს ა რ რ ი ვ ე მ მ ა ნ ე მ რ ა მ ბ ი

მომაველ წელში ევროპის მთელ რიგ ქვეყნებში უნდა მოხდეს საპარლამენტო არჩევნები. ცნობილია, რომ არჩევნების წინა პერიოდში ყველა პოლიტიკური პარტიები გადაცეცხლდნენ სამხადისში აიან მომაველ სარჩევნო ბაზოლაში გამარჯვების მოსაპოვებლად. ასეთ დროს თვით არბიბურჯახიული და რეპუბლიკური პარტიებიც კი ფართო მანების მისამართება და თავისებურად გადსაბორძილად მიმართენ სხვადასხვაგვარ ხერხს და მემარცხენეობის ფორმალური დეკლარაციები. მაგრამ ჩვენთვის საინტერესოა არა ბურჟუაზიული პარტიების მანძიანობა, არამედ მსოფლიო მენშევიზმის დამოკიდებულება და მათი მანეჟერი საპარლამენტო არჩევნებთან დაკავშირებით.

1928 წელს არჩევნები უნდა ჩატარდეს ინგლისში, საფრანგეთში, პოლიტიკაში, ბელგიაში, და მთელ რიგ სხვა ქვეყნებში. და აი ამ არჩევნების მოლოდინში სოციალისტური პარტიები უკვე შეუდგენ წინასწარ სამხადის. ამინგლისს მუშათა პარტია წყარალ-ბურჟუაზიული ამინგარჩევნების თავის მხარეზე გადაბირების მიზნით თანდათანობით იხრება მარჯვნივ. დღეს თამაშად შეიძლება ითქვას, რომ ამ პარტიის საქმიანობა არაფრით არ განიარჩება რადიკალური ბურჟუაზიის პარტიების საქმიანობისაგან. მაქონალი თანხმად საარჩევნო ფონის გაძლიერების მიზნით საქანდობა სიაში მუშათა პარტიის წყევრების გვერდით შეიტანოს ლიბერალური და თვით კონსერვატიული პარტიების წარმომადგენლებიც.

თითქმის ასეთივე ტაქტიკას აწარმოებენ საფრანგეთის სოციალისტური პარტიის ლიდერებიც. როგორც ვე-კითხა, საფრანგეთის კომუნისტური პარტიის ცეკამ მიმართა სოციალისტურ პარტიას წინადადებით მომაველ არჩევნებში მთლიან ფორმით გამოსვლის შესახებ. სხენებში მიმართვაში, სხვათა შორის, ნათქვამი იყო შემდეგი: „საფრანგეთის კომუნისტური პარტია წინადადებას იძლევა ბურჟუაზიულ ბლოკს დატურადპირონ ქალაქისა და სოფლის ყველა შრომითა ბლოკი, კომუნისტური პარტია წინადადებას აძლევს სოციალისტურ პარტიას მუშათა და გლეხთა ბლოკის შექმნის შესახებ შემდეგ საუბედულებზე: რვა საათის სამუშაო დღის შენარჩუნება, წინააღმდეგობა დასაბურჟუაზიული უმცირესების ყოველგვარ ცდის წინააღმდეგ. უმუშევრებისათვის დახმარების უზრუნველყოფა, უფროსი მიხივება ყველა დაქირავებულიისთვის პროფესიონალური კავშირების გაერთიანების შესახებ, მუშა-ახალგაზრდობის და ქალთა შრომის დაცვა, სოფლის მეურნეობაში დაქირავებული მუშა-ხელის ორგანიზაციების ჩამოყალიბება, გადასახლების შემცირება, რომელიც მძიმე ტერიტორია აწყება სასოფლო-მეურნეობას და წყარალ-ბურჟუაზიისა, გადასახლების გაუმჯობეს პირველ

მომხარების სავნებზე, სამხედრო ვალების გაუმჯობეს, ბანკების ნაციონალიზაცია, მსხვილი კაპიტალის დაბეგვრა, სამხედრო სამსახურის ერთი წლის ვადით გასახლება, ბრიტანია იმპერიალისტური ომის ნაშრობების თავიდან ასაცილებლად, სამთავრო კავშირის დაცვა, საფრანგეთ კანონების გაუმჯობეს კოლონიებში, ყველა პოლიტიკურ პარტიების განთავისუფლება“ და სხვა.

როგორც ვეხედავთ, კომუნისტური პარტია გამოდის არჩევნებში როგორც ქეშპირი დაცველი შრომელი ხალხის ინტერესების, ამჟამად ის არ აყენებს დაუყოვნებლივ სოციალისტის განხორციელების მოთხოვნებს. რა თქმა უნდა, აქედან ის დასკვნა კი არ უნდა გამოვიტყვიროთ, თითქმის კომუნისტური პარტიებიც მტავსად მენშევიკებსა სოციალისტებს განხორციელების საკითხს საწერ-მისოდ სდებენ. ამ მიმართით საფრანგეთის კომუნისტურმა პარტიამ გარკვეული დაგეგმა საკითხი სოციალისტების წინაშე და შრომელი მასების დასახდა მოუწოდება მათ, რომ თუ სოციალისტები მიხვდებიან ოდენ-მე თავიდან პარტიების განხორციელებას, უნდა დასთანხმდნენ მთლიან ფორმის შექმნის შედეგად შრომელთა მინიმალურ ოსოფინებების დაქაოფილებას.

მაგრამ ჩვენ არა ერთი მაგალითი ვიკითხავთ საფრანგეთის მენშევიკების ისტორიიდან, როდესაც ისინი სატყვიით ერთი ამბობენ და სატყვი კი სულ სხვას აკეთებენ. შორის რომ არ წყვიდნენ, საქმარისა ბოიფიროთი საფრანგეთში 1924 წელს მემარცხენე ბლოკის მთავრობის შექმნის საკითხი, რომლის მეთაურად რადიკალ-სოციალისტურ ერთი ჰამანდებოდა, სხენებში მთავრობას ყოველ მხარე მხარს უჭერდა საფრანგეთის მენშევიკები, მაგრამ შრომელი ხალხის საკეთილდღეო მისი გაკეთებლად არავის არაფერი უნახავს.

პუნკარის დღევანდელი მთავრობაც სომ მენშევიკების ლოკალ-კურხივით არის გაბატონებული დღეს საფრანგეთის შრომელი ხალხს, მართალია, თითქმის მენშევიკები „კოპოზიციაში“ უღვანან პუნკარის მთავრობას, მაგრამ ისიც გადაყენების მიზნეც წინააღმდეგე არიან.

ამის და მიხედვით, ჩვენ თქვა უნდა, კომპარტიის წინადადებას ისინი გადაჭრით უარყოფითად შეხედენ და პირიქით, თავიანთ მომხრე ამოარჩევენ მოუწოდებენ: იმ შემთხვევაში, თუ რომელიმე ოლქში მენშევიკები ვერ შესძლებენ დამტარების გავცემა, ამომარჩეულმა იხრუნდა მისკენ მემარცხენე ბლოკის უარყოფილ პარტიებს.

აქედან ცხადია, რომ როგორც ინგლისის მუშათა პარტიის ლიდერები, ის საფრანგეთის მენშევიკებიც იმ მიმართით, რომ მომაველ მთავრობაში მუშეთა რაოდენობით, რომ მომაველ მთავრობაში მუშეთა რაოდენობით ნიშნე საინდისტრო პარტიულები, ყოველგვარ კავშირს

სწვევებზე მუშათა კლასთან, სრულიად ხელს ვიწვევებ მათი ინტერესების დაცემა და უკეთმოიღობიან კონტრა-რევი-ლიუციონურ ბურჟუაზიას.

სამაგრიოდ ასე რომი იქცევა ბელგის მენშევიკური პარტია, რომლის ლიდერი გასაკეთი ცნობილი ვანდერვე-ლი. გასული არჩევნების დროს დიხანს. ვანდერველი კოიხისი მთავრობის შედგენის საკითხში. არც ერთ პარტი-ტას არ აღმოჩნდა პარლამენტში ისეთი სიძლიერე, რომ საკუთარი ძალით შეედგინა მთავრობა. ბელგის მეფე ხან ერთი პარტიის ლიდერი ეპატავებოდა მთავრობის. შე-სადგენად და ხან მეორის და ბოლოს მეფის ასეთი გასაჭი-რიდან გამოყვანა იცისრა ვანდერველიმ. მან დასთან-ხნდა კათოლიკურ პარტიასთან ერთად მთავრობაში მო-წიწილობის მიღებაზე და კლევიერად ესპარას მეთაუ-რობით შეესდგა კათოლიკონურ მთავრობას, რომელშიაც ითხან სამინისტრო პორტული ექიარა მენშევიკებს.

დღემდის სრულიად შესაბამისი ბელგის მენშევიკებ-და ქვეყნის მართვა-გამართლის საქმეს კათალიკურ-მენ-შევიკური მთავრობა ბურჟუაზიის საყვირილიდურ, მაგ-რამ ით, მოახლოვდა მომავალი სამარამენტუ არჩევნე-ბის დრო და ბელგიალმა მენშევიკებმაც მონიღობუ-რალიკათი თავი ესახელებითა. რომ არჩევნებში მგუ-რული ხალხის წინაშე წამდგარიყვენ ვალხოვნილი.

თავდაცვის მინისტრმა წამოაყენა საკითხი ჯარის რე-ორგანიზაციის შესახებ. მენშევიკ-მინისტრებმაც მარამ ჩამტვიდეს ამ საკითხის ხელი და მოითხოვეს სამხედრო სა-შსახლოის ერთი წლის ვადით განსაზღვრა, ბურჟუაზიის-თვის ის გარეგობა მიუღებელი აღმოჩნდა და სასტიკი წინააღმდეგობა გაუწყიეს მენშევიკების მოთხოვნილებას. ის შემდეგ მენშევიკ-მინისტრებმა გამოვიდენ კათლი-კონურ მთავრობაში. ესპარას მთავრობა გადადგა. მეფემ ასლი მთავრობის შედგენა ისევ ესპარას მანიღ, მაგრამ ამ უკანასკნელმა ენლა მენშევიკის რიდი დაღუ-წყო მუდარა მთავრობაში შესახებ. მან შედგინა ბუ-რჟუაზიული ხლიკის მთავრობა და ვანდერველდეს სა-გაყო მინისტრობის პორტული ლობერალ გიმანსს. ეს-დაც. მთავრობაში შევიდენ აგრეთვე დემოკრატიული პარტიის წარმომადგენლებიც. რომელთაც (დაეიბო) ორ-ადღიო.

ამგვარად, ბელგელი მენშევიკები მთავრობას „ოპო-ზიკაში“ ჩაუღდენ. სანამ ბელგის ბურჟუაზიისათვის საჭირო იყო ვანდერველდეს და მისი კლასის სამ-სახური, ისინი ბურჟუაზიამ გამოიყენა და როდესაც მენშევიკებმა თავიანთი ერთგული სამსახურისათვის პა-რტია გასამრავლო მოითხოვეს, რომ მომავალი არჩევნე-ბში ბელგის მუშათა კლასს ისევ მენშევიკებისთვის მიე-ცათ თავიანთი ხმება; ეს უკანასკნელმა ბურჟუაზიამ მთავრობილად განამტკვა. ათი ერთხელ კიდევ დადსტუ-რად თქმულება: მაგრამ ვანდერველი თვისი საქმე, მიერს შეუძლია მიზნადღესო. ის თქმულება გადაცემილია მენშევიკებისათვის. ამ წყალობით ხალხს ყოველთვის მშენებელი იმასტურებს მსოფლიო ბურჟუაზია, როდესაც ის ამის საჭიროებას ხედავს. ხოლო, როდესაც ბურ-

ჟუაზია მტკიცედ გარჩნობს თავს, მენშევიკები მაგარ მუშ-ტებს ურეყებენ და კარში ავდებენ. ბელგელი მენშევიკე-ბის დღევანდელი მდგომარეობა ამის საუცხოველი დამადა-ტურებელია.

ამებთან ვანდერველდ და მისი ამაღა შეეცდებიან მუშათა კლასს თავი მოაჩვენონ მათი ინტერესების ულა-რეს დაშეცდებლად და საარჩევნო პოლიტიკაში სხვა მე-მარტებენე ფინანსებთან ერთად შეიტანებენ სამხედრო სა-სახურის ერთ წლამდე შემცირების საკითხსაც და შემდეგ კი, თუ მომავალ პარლამენტში არსებული მდგომარეობა მათიც შეინარჩუნეს, კვლავ კათალიკონურ მთავრობაში შესვლას შეეცდებიან, მაგრამ არა გვეონია, რომ ბელგე-ლი მუშები კიდევ წამოაგონ მენშევიკების საარჩევნო ანკეშე.

გერობის მუშათა კლასმა მსოფლიო ომის შემდეგ საკმაო მაგალითები მიიღო მენშევიკების საქმიანობიდან, სწორედ ამიტომ არის, რომ ის თავდაიანობით იღწევს თავს მენშევიკების გველენად და ირახმება კომუნისტური პარტიების დროშის ქვეშ. საქალაქო და საიგომო არჩევნე-ბში კომუნისტურ პარტიებს თითქმის ყველგან წილა-ხედა ბრწყინვალე გამარჯვება. ამას უსათოდე მიზნაც ბელგის მუშათა კლასიც და მტკიცედ დაიბრუნდა ბელ-გის კომუნისტური პარტიის დროშის ქვეშ.

მათალია, კომუნისტური პარტიები საპარლამენტო არჩევნებში გამარჯვებას არ უკავიებენ სოციალიზმას განხორციელების საკითხის, მაგრამ, ეს დამტკიცის მანე-ნებელია, რომ მასების გამემარტებნების საქმე სწორად ნა-ბიჯით მიდის წინ და თანდათან ნიღდაი ეცლება რეჟო-რმისტულ ილიუზიებს.

მომავალი წლის საპარლამენტო არჩევნებს კომუნის-ტური პარტიები გამოიყენებენ მშრომელი მასების გამე-მარტებნისათვის და ამით მოამზადებენ ნიღდაეს სო-ციალისტური რევოლუციის დასამტკიცებლად.

რამდენდაც უფრო ადრე გამოამტკიცებდა მენშე-ვიკების თვალმტკიცება და მისი ლიდერების მთლიანტომა ფართო მასების წინაშე, იმდენად სოციალიზმის გამარჯ-ვების საქმე უზრუნველყოფილი იქნება.

ოქტომბრის რევოლუციისათი ათი წლის თავზე გერო-ბის კომუნისტურ პარტიებს ვეცლილი უფრო ადვილიად შეუძლიათ ბრძოლა მსოფლიო მენშევიკების წინააღმდეგ, მშრომელი მასები უკვე აშკარად ხედავენ თუ რა-გვარ შედეგებს მიაღწია ერთის მხრივ იმ რევოლუციე-ბმა, რომლებიც მენშევიკების მეთაურობით მისი და ვერო-ბის მიუღო რიგ ქვეყნებში და მეორეს მხრივ ოქტომბრის რევოლუციამ, რომელსაც ხელმძღვანელობს სოციალის-კომუნისტური პარტია და რომელშიაც რევოლუციისათი ათი წლის თავზე დაკანონებულ იქნა შვიდი საათის სამუ-შაო დღე.

ოქტომბრის რევოლუციამ გაიმარჯვა მენშევიკური პარტიების რევიკიზმზე და დღეს მათ ვერ ისინის სა-ბოლოო დაღუპვისაგან ვერც ინგლის-საფრანგების მენშე-ვიკების გამემარჯვებება და ვერც ანდერველდის „ოპო-ზიკონიჭტ“ როლი გამოხვლა.

ს. დლიაძე.

### ლანდლა-გინეზიით ფონს ვიკ განკალით

ქალბატული ადამიანი თავისი მოქმედების პასუ-ხისეველი უნდა იყოს როგორც იურიდიულად, ისე მო-რალურად. ოჯახის უფროსი და ხელმძღვანელის მოეი-ხოვება ანგარიში ოჯახის მკერდისაგან. ის ვალდებუ-ლია ანგარიში გაუწიოს ყველას. ესეცაა: ოჯახის უფ-როსი ხებრეა. მას თავისი არ გაეგება, სტყვის არა ხე-რა, ის თვისებება და ვალბევიად მტკიცარა. ასეთი ხელ-მძღვანელის მოვებებით ოჯახი ინერგა... თუ ეს ხებრე-კის არ მოვიდა, ოჯახის გამაბრუნება შეუძლებელია. თუ ეს ითქმის კრბთი ოჯახის ხელმძღვანელზე, მო-

უშეტეს ითქმის პოლიტიკური პარტიის ხელმძღვანელზე. პოლიტიკური პარტია ბუნებრივად ნელსწრაფის ძა-ლა-უფლებების ხელში ჩასაგდებად, ის იბრჭის საბოლოო მიზნის მისაღწევად. მაგრამ სანამდის ის მიზნას მიაღ-წევდეს, მას გათვალისწინებული და მოამარაგებული უნ-და ჰქონდეს ამ მიზნის მისაღწევი საშუალებანი. სადღეი-სო და სამემბისო ბრძოლაში გასამარჯვებელი პარტიას უნდა ჰქონდეს ფონიერი ტუტეკია და პოლიტიკა. პარტიამ თავს იყრის ერთ ბელმს მყოფნი და ერთ-ინტერესით გამტკავალუნია. პარტიის მეთაურები მიზანს

კი არ უსახავს პარტიის, უკეთ, რომ ესთქვეთ პარტიას აქვს დისახული მიზანი; ხელმძღვანელი და მეთაურების მოვალეობა იმაში გამომდინარეობს, რომ ის შეავსებრიოს ორგანიზაციულად მისცეს სწორი პოლიტიკური გეგმა და მომენტური შეზღავდებული მეცნიერული ახსანგანზაიტება.

ეს საანბნო ჭეშმარიტება არის, მაგრამ ამ ჭეშმარიტებას მოკლებული არიან ჩვენი ყოფილი მეთაურები, როდესაც ჩვენ მათ საბუთებთან ხელში ვუჭერტყვებთ, რომ იმათ პარტია გადაჩეხეს სრამში, რომ მათ ვერ აუღეს ალლო ჰომენტსა ვერ შეავსავსა საერთაშორისო პოლიტიკური პოლიტიკური მათო განწყობილება, მათ არ მოისურვებს პარტიის უზრავლეობისათვის ანგარისის გაწევა, როცა ეს უმეტესობა მათ: მითითებადა საბედისწერო მონენტში მათ შევლომენტს.

აქეთ მომენტში საქარისი იყო ნ. რამიშვილის ყურმოჭილი პატარა ჯგუფის მიერ წინდაწინ გამხადული „რეზოლუციისა“; ვაი მას, ვინც ხმას არ მიცემდა ამ „რეზოლუციისა“: მას იმისში ანობობდენ; სიცილს დადარდენ; საიდან გამომავალი, მას რა გაუგებოთ.

არა თუ პარტიის უზრავლო წყურები იყვენ დაჩრდავლული, არამედ პარტიის თვალსაჩინო წყურები და დამუშენებელი კრების დემუტატებში მხოლოდ ქებაში ტყუილობდენ. ნ. რამიშვილის წყურე გადაწყვეტილ საქვეყნო საქვეყნო...

ს. ს.-დ. პარტიის და ერის საბედისწერო აჯიოხი ორიენტაციის საქონის იყო, ეს კითხვა სერიოზულად არ დასმულა პარტიაში; ის ძალიან იფრეს ვაჯუფში გადაეჭრა ორიოდ საათის განმავლობაში და პარტია დააყენეს დეტის წინაშე... გეგმოდან ახალის სუფერაული უფლებების გამომხადველი ორგანიო, დამუშენებული კრება; მაგრამ მას არაფერს ჰკვიბოდენ. თუ ეს ასე არ ყოფილიყო, არა მგონია, რომ ოქტომბრის რევოლუციის შტაბში და მისი ბელადი წარმითან პარტია ვაჯუჯანზე და ისეთ დიდილომატიურ წარმომადგენელს, როგორაც ნ. კორიანისა „ჯამიტლიკია“ გრიადა ურატაძე ბრახნდება...

1921 წ. ვასაბუთების შემდეგ პარტიამ გამოიბანა დადგენილება კომუნისტურ ხელისუფლებასთან დამოკიდებულების შესახებ. ეს იყო იმდევ წლის 10 აპრილს, ქიბილისში ს. ს.-დ. პარტიის აქტივის საჯარო კრებაზე; სადაც გამოითქვა სურვილი, რომ ხელისუფლებასთან სეროო ენა გამოინახულიყო დადგენილებაც იქნება გამოთხილი ლოიალობისა და სასურველი თანამშრომლობის შესახებ. მაგრამ ემიგრაციის ბელადებმა ეს დათვარილება ქარა ვაჯანეს. იწერებოდენ: ვინ ზოგაით აუბა დედას გულში დანა ჩასტყი. ნუ თუ არ იტო: ვერბადა მხად არის ჩასართველოს გასანთავისუფლებლად; ხელს რატომ გეშლოთ.

შევახსივე მოტყუილებით მათ ხალხს თოვზე და... სეს 24 აგვისტოს შავი დღებო.

ამ ტრადიციის შემდეგ პარტიამ დაარღობა სინფეზიოთი ყურები ვილუბებოთ. ურავო ძველი გზა და თვისი ქვეყნის აღმშენებლობაში მონაწილეობის მიღება გადაწყვიტო.

თუ აგვისტოს რეისორებს დაუჯერებთ, თურმე ამაში დიდი დანახული მიძღვის პარტიის წყურებს; როგორ თუ ჩვენ დიდუღვე არ თამაშობთ.— და შემოგვეყრებს ჩვენი ყოფილი ბელადები, გვექმლებინა: გვლანდავენა: გვახიბაბუბენ. პრინციპიალურად მჯავლეობის წიკვლად ილანდებინა: ნ. გელიშვილი მოლაღტეა, ივ. გომართელი რენგეტაია, სხვები მოსყიდულები ის დიდლილ-დაქვეყნლები და ასე ბოლომდე.

მაგრამ ჩვენ, რომ ძველებურად თქვენი ყურმოჭილი მონად დავრეინილავით, სანამდის მიგვიყენდით? აღნათ დღეს ჩვენ გეგვაწაბული ქეჩივებს, რომლებსაც ბეგები თვის ხეხაზე ათახაშენეს ოსმალეთში...

რა შავში არიან ამ გელევიშვილი, გომართელი, ან რომელიმე სხვა მოწინავე ამხანაგები?

როცა საქმე ეხება ქვეყნის ყოფნა არ ყოფნის საკითხს, როცა ეს საკითხები გადაბრახილი პრინციპიალურ მსჯელობის სფეროში. ეს ჩვენი ყოფილი პარტიის ყოფილი ბელადები ლანდვა-გინებიათ და სახიზღარი დეპუტატის საწუ-ლებით ცდილობენ ფონს ვაგალოს. ახან რას მიეყრება, თუთიყუშსავით მუღბამ იმის ლაპარაკი, რომ ესენი და ესენი მოსყიდვლები და მოლაღტეები, ან კიდევ მენშევიანი ჯობია ბოლშევიზმს, პროლეტარიატის დიქტატურას—დემოკრატია, აღმოსავლეთს —დასავლეთო...

პარტიკულური მეჯლეობით თუ ვიხილმძღვანელებო. ასტორიას პიროვნება არა ქმნის, ის გმობრილბა მხოლოდ დუკლეობის კანონები. რომ ეს ასე არ ყოფილიყო და ისტორიის პიროვნებები ქმნავენ, მაშინ ადრე ეყოლაღობი არ ვაგაქმნებდენ ბურჟუაზიას, ბურჟუაზია — მიწივე ჩაკვლავა სოციალიზმსა და სოციალისტებს, საერთაშორისო მენშევიზმს გასაქანს არ მიცემდა კამენისტებს.

მაგრამ ისტორია ამა თუ იმ პიროვნების სურვილს არ ემორჩილება, ის მიმართება თვისი ლოკუური გზით და ვინც მას შეეცდება და მის ამოკანებს გამოიქნობს მხოლოდ ის არ დაიღუბება. ურჩხაბა და მეტარირებს კი აუცილებლად მოილის დაღუბა.

სჯაბს ამ მოვლენებს მიაქვითო ყურადღება და ის მიგვიყენთ იმ დასვენამდე, რომ თქვენ ვერ შესძლებთ შეუძლებელს.

პროფესული ლანდვა-გინებით ფონს ვერ გახველიჩახიზრებთო.

ზარნაბა ძველია

## ტფილისის ტრამვაი

თანამედროვე ქალაქისათვის განუწესიებელი საბი-მოცლო საშუალებების ისეთივე აუცილებელ ატრა-ბუტეს შეღავტენს, როგორც წყალი და წყალსადენი, კანა-ლაზახია, ზანათება. სამომავლო საშუალებების საკითხი ქალაქისათვის ისეთივე ობს მნიშვნელობის არის როგორც ბინის. თუ ამ უკანასკნლის კეთილმოწყობილობა ქალაქის მთავლ სოციალურ სულსკვეთებას, მის კულტურულ დონეს ახასიათებს, სამომავლო საშუალებების რაციონალურად აშენება და მისანშეწონილობა მოწესრიგება აუცილებლათ მის შინაგან სიმტკიცეს, მისახლო-ბისათვის ხელსაყრელი პირობის შექმნას, ვაჭრობა-მრეწველობისა და საერთოდ ქალაქის მუდგრენობისათვის სწორ გემოსა და ხაზის აღებას აღინიშნავს, იმ მხრივ, რომ როგორც მოსახლეობის, ისე საჯარო - სამრეწველო ობიექტების სივრცითი დამორებას სძლეეს და ერთი მეორეზე

დაშორებულ საზოგადოებრივი და სამეურნეო ელემენტებს ახლოვებს, აჯერმარებს.

ამ მხრივ საქაბუო (კომუნალური) მეურნეობის როლი სოციალისტურ სახელმწიფოში ბევრათ უფრო მთავალი და პასუხსაგებია, ვიდრე კაპიტალისტურ ქვეყანაში. სოციალქეტიური საფუძველი და აქედან გამომდინარე სოციალური პრინციპები პირველ შემთხვევაში, კომუნალურ მეურნეობის პასუხისმგებლობას აირჩევენ, მის წინაშე დაყენებულ პრობლემებს აჯაროებენ, ვიდრე ეს ხოლმე კაპიტალისტურ სახელმწიფოში. სადაც კომქეტურზე ინდივიდუალური პრინციპი ბატონობს და საზოგადოებრივი კე ქეპისა აქვს ადომორჩილებული.

ყოველდღიურ დეტეს შეადგენს ის მოვლენა, რომ ქალაქისათვის საჭირობოტო დარავები კრბო პიარების და საზოგადოებების ხელნა. დასავლეთი ევროპის ქალაქებში

დასაბამიდანვე მსხვილი ძირითადი კომუნალური დარგები კერძო პირების და საზოგადოების ხელში იყო. და ესეც ბევრ ქალაქებში შეხვედებიან კერძო ელექტრონის სადარბაზოებს, სადაც გაზის ქარხნებს, საავტომობილო მამისესვას (ე. წ. ომბინგების საზაბები), ტრამვაი, რის განხილვაც, მოკლეთ ამ წერილში განიხილავ.

მას შემდეგ არც ისე დიდი ხანია, რაც ჩვენი დედაქალაქის ტრამვაიცი კერძო ანონიმურ საზოგადოების ხელში იყო. ამავე საზოგადოების (უტხობილი) აპანიის საკონცერსო საფუძველზე.

ჩვენი ხელთ არის თბილისის ტრამვაის დირექციის მიერ დამუშავებული მოკლე ანგარიში ტრამვაის მეურნეობისა 1916—1927 წ. შედარებით 1924 წელათა.

როგორც აღინშნულიან სანამ, ანგარიში მოკლეა, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, შევეცდებით გავარკვიოთ თბილისის უმთავრეს სამომავლო სამუშაოების განვითარება და მისი ამ ქაინდელი მდგომარეობა.

აღნიშნული საბუღალტრო იმდგე საერთო რიცხვობრივ კრიტებზე მხოლოდ ტრამვაის მეურნეობის მიუღ რიგ საკითხებზე. გამოთვალის შეადგენს საერთოებ ცხრილი, ცხრილის მოხმარა, მისი დირეგულბა და სხვები, რომელთაც ჩვენ გზა და გზა აღინშნავთ.

სტანბებიდან ირკვევა ტრამვაის განვითარების სამი მთავარი პერიოდი, რომელიც შეიძლება ქრონოლოგიურად შემდგენიარაი განაწილდეს: 1917 წელს (40 კილ. მეორე 1917-დან 1923 წლამდე და მესამე 1923 წლიდან გასულ 1926—27 სამეურნეო წლის დასასრულამდე.

პირველი პერიოდი ხასიათდება შედარებით ნორმალური განვითარებით. ამ და უკეთ რომ ესთქვათ, სტატისტიკური მაგარიანობით.

მეორე პერიოდი, — ხანა მეურნეობის დაცემისა და სრულ დაავადების, რაც უშეწყვერავის წერტილის 1921 წელში აღწევს. ხოლო პერიოდი მესამე ხასიათდება ალორინების დასაწყისით და მისი თანდათანობითი წილით.

ლიანდავის სივრცე, რომელიც უსწორებით 1920 წლამდე 45 კილომეტრს უდრის, 1921 წელში მეორედამდე 39 კილომეტრამდე. 1923 წელში უკვე მტკბება (40 კილ. სულ). და 1926—27 წლშიც აღწევს 52 კილ. მეტრს და გვიწინებს 15 პროც. ხოლას.

ასეთივე სურათია ინვესტირების მხრივაც. იმ განსხვავებით, რომ 1925—26 წ. სულ 179 ვაგონი ყოფილა, ხოლო 1926—27 წელში ეს რიცხვი 191-მდე ასულა, ანუ 11 პროც. მოუშავია. მოძრაობაში ყოფილა საშუალოთი დღურათი 1912 წ. ნახ. ვაგონი: 1916 წ.—118, ხოლო 1926—27 წ.—146 ვაგონი. მოძრაობის კოეფიციენტი — 33 პროცენტში გამოისიტება. უმცირეს მოძრაობაში მეყოფ ვაგონების რაოდენობას იმდგე 1921 წელი, რომელსაც საშუალო რიცხვი მხოლოდ 29-ს უდრდა. რაც 1912 წლთან შედარებით მხოლოდ 26 პროც. ხოლო 1916 წლთან შედარებით კი 24,6 პროცენტს გვიწინებს.

ვაგონების მოძრაობაზე უსწორა გვედენს აქვს ე. წ. დაავადებულ და შეკითხვის მოშლინები ვაგონებს. ამ უსახსრელოს რაოდენობა ვეცოლა კარგად, ახასიათებს ტრამვაის მეურნეობის მდგომარეობას. აბსოლუტურათი ამ მხრივ შემდეგ რიცხვებს ეხედვით ანგარიში: 1912 წ. 70 ნახ. ვაგონი. 1926—27 წ. 45. — უმცირესონს რიცხვი იმდგე ისე 1921 წლი თაგონი 150 ვაგონის, ხოლო უმცირესონს 1925—26 წ.— 39 ვაგონი.

ამ ციფრების შედარებიდან ნაოლთი ბრკალდება ზეწილთ მოყვანილ პერიოდები თბილისის ტრამვაის მეურნეობისა. თუ 1912 წლის რიცხვებს 100 ვინაგარიანობით 1921 და 1926—27 წლ. რიცხვები მოვყვანებ შემდეგ გამოხატება:

ლიანდავის სივრცე	115 პროც.	87 პროც.
ვაგონების რაოდენობა	106,7 პროც.	100%
დღურათი საშუალო რიცხვი მოძრაობის	133 პროც.	26%

რიცხვი შესაკეთებელ და რეზერვში  
მყოფ ვაგონების—45 პროც. 212%

ინვესტირების (ვაგონების) რაოდენობას უნდა დაუკავშიროთ კარმდეგი შერისშენა, რომელსაც მოსახლეობისათვის გადინებული მიწმეწელობა აქვს. როგორც უკვე აღვნიშნეთ ამ მხრივ ტრამვაის მეურნეობას კარხისა ვაგულისა და ფართო ალორინების გზაზე შემდგარა. მოყვანილ ციფრებს, ჩასაყარველია, მიწმეწეების ეკავიდეგობის დახასიათება მწილია, მაგრამ კერძო დაკვირვებებიდან თამამდ შეიძლება თქვას, რომ ტრამვაის მეურნეობას ბევრი რამ კიდევ გასაკეთებელი და მისაღწევი აქვს. პირველად ყოვლისა უნდა აღინიშნოს, რომ გარდა მცირე გამოთავისისა (სულ ორი ათეული ვაგონი), ვაგონები ერთად ძველი და ახალი ვაგონიერებლი და გავართიებული მოძრაობისათვის სრულებით მიუღებელი კონსტრუქციის არის. განსაკუთრებით მისამეწი ვაგონებ, ვარდა ამისა, სრულებით ვაგონებარია თუ რაღამ არც ერთი ახალი კონსტრუქციის ვაგონები ისე არ არის აშენებული, რომ ზამთრის მოძრაობისათვის გამოსადეგი იყოს. ბუნებრივად ისმება კითხვა: რაღამ არ შეიძლება ახა ვეგრედენს დროს (სასწავი ფაგონი) ივარგობის. კერძო საუბრის მიზნის ნიშნით ვესმენია, რომ თბილისის პავისილის დასრულები ვაგონები საჭირო არ არის. რომ საქციალისტივისაგან შემდგარაბა სხვადასხვა კომისიებმა უფრო მიზანშეწონილია ღია ვაგონები აღიაროთ და სხვა.

დაუშვათ, რომ თბილისში ყინვები არ იყოს, მაგრამ ეს კიდევ იმის არ ნიშნავს, რომ სტატისტიკური ან იყოს. საქმარისა ვაგონებთა შედარებით ცივი ამინდი, რაოდესაც ჩვეულებრივი ქარი ჰჭრის, ვანა საჭირო არ არის რომ მოქალაქე, რომელიც 15—20 წუთს ტრამვაის ვაგონში რომ დაელოდოს იყოს სიცოცხლავან? ამ და წინააღმდეგის საჭიროებას, რომ „ცალი თბილი“ არა ხასიათმეწო სიცოცხლავან და (სიცოცხლავან) დაფაროს? მართალია, მოქალაქეთა მთელი სხეული დაზღვეულია, მაგრამ ეს კიდევ იმის არ ნიშნავს, რომ ტრამვაის ვაგონი მოქალაქე ვადა ზნედილთა და დამხრევე სალოარში კი ხარჯებს იღებულს? რომ ვადამყოფობის სტატისტიკა ტრამვაიში გაცეხებულეს ცალკე აღნიშნავდეს, ვადაკით შეიძლება ითქვას, რომ ასეთია რიცხვი არც ისე მცირე იქნება. ამ სტატისტიკების დაწმურს თავისი ათა ხასიათმეწო — გამოცდილებიდან შეუძლია დადასტუროს, რომ ძლიერი ზშირად წყვიმთან და ქართან დარში ტრამვაის ვაგონ სახლში სრლდით დაჯიდედობული დაბრუნებულა. ასეთი არა ერთი და ორი იქნება, არამედ მგზავრთა 90 პროც. და ჩვენ ვეჭვრობთ, რაღვანაც ტრამვაის კომისიებმა წინააღმდეგ დასკვნებამდის, საჭირო იქნება სოციალური დაზღვევის ორგანოებმა მოხალდნობს გამოკვლევა თავის წევრთა შორის ამ საგნის გარშემო და აიღოს ინტეგრირება საკითხის აქტიულურად დასაშვლათი ამ მხრივ, რომ ზამთარში ღია ვაგონის ტრამვის შექმნელ ტრადიციამ კორექტივი იქნის შეტანოლი.

კიდევ ერთი შენიშვნა: აუცილებელ საჭიროებას წინააღმდეგებს იქ, სადაც ამის ტენზიური შესაძლებლობა არ სქმობას. მოწყობილ იქნას დაძლეულ მგზავრებისათვის თავშესაფარი. ეს ხელს შეუწყობს უბედურ შემთხვევითა რიცხვის შემოკლებას.

ვაგონების მოძრაობაზე ამის დამოკიდებულო გადავანოლ მგზავრთა რიცხვი და შემოსავალიც. ამიტომ ვაგონების რისი ავლებით უსახსრეო შენიშნათ რომ შედარებით 27 წ. კრიტიკული პერიოდის ათეულ წელს 1916—26—1916 წ. 1926—27 წ. 1921 წ.

შემოსლა ხაზზე	660.535.	100%	840.369	127%	108.313	16,3%
---------------	----------	------	---------	------	---------	-------

განვლილი მანძილი კილომ.  
 5,099.133 100% 6.692.823 111%, 656.456 12,8%  
 გადაყვანილი მგზავრები:  
 53.028.480 100% 54.667.677. 103% 6.143.474 11,6%  
 გამოშუქავებული ელენი  
 5.529.609 100% 7.156.978 130

აქედან აშკარა შედეგი: 1926 წ. შედარებით 1926 —27 წ. წარმატება ემჩნევა. ხაზზე შემოვლა გაზრდილია — 27 პროც., განვლილი მანძილი 11 პროც., მგზავრთა რიცხვი 3 პროც., ხოლო ელენის რაოდენობის მიერ გამოშუქავებული ენერგია 30 პროც. განვლილი კრიზისის შემდეგ წარმატების ტემპი სრულიად ნორმალურია. აქ აღსანიშნავია ერთგვარი დისპარაორცია განვლილ მანძილის და ელენის ზრდის შორის. მეორე სჭარბობს პირველს 19 პროც. ამიტომ ავტომატიურათ ისინება საკითხი: ეს ზრდა გამოიწვევა ტრამვაის გაზრდილმა საქირებამ თუ შედეგები ენერგია მოხმარება სხვა საქირებებს. საზოგადოებისათვის არ ეჩნება ინტერესი მოკლებული იმის გაკეთება, რადგან ელენის ერთობლის მოხმარებ განვლილ მანძილის ერთობელზე ცვალებადობა განიცავდა. ანგარიში ამაზე პასუხს არ იძლევა. გარდა აღნიშნულ დისპარაორციისათ. თუ ეს ელენის ზრდა განვლილ მანძილის ერთეულზე ზედმეტი ენერჯის დახარჯვის მიეწერება, რასაკვირველია, აქ გვეყენება საქმე უაჩივრეთი მოვლენასთან, რომელიც იქნეს გარეშე, როგორც შემოსავალზე, ისე სატარიეთი პოლტიკაზე არა სასურველ გავლენის მოახდინებ და პირველად ყოვლისა, მგზავრის ტარიფის გადიდებით დაჯდის.

დისპარაორცია არსებობს აგრეთვე შტატის ზრდისა და ჩატარებულ შრომის შორის. 1926—27 წელი 1916 წლის წინააღმდეგ ვაიყენებ 56 პროც. ზრდის, მაშინ, როდესაც ამავე წლების შედარებით ელენი იძლევა — 30 პროც., განვლილი მანძილი 11 პროც., ხაზზე შემოვლა 27 პროც., ხოლო ელენის რაოდენობის მიერ გამოშუქავებული ენერგია 30 პროც. ამიტომ ავტომატიურათ მოხმარებულ შრომის რაოდენობას ამცირებს. თუ უბრალო ათომიტიკულ შედარებას მივხარებით, მივიღებთ სამუშაოს ზრდის დასაბუთებით 18—20 პროც., მშრომელთა რიცხვისას ე 56 პროცენტზე. აქედან, თუ სხვა რაიმე საკულისხმებური მიზეზი არ არსებობს, შრომის პროდუქტიურობას საგანძობლად დაუკლოა, რაც, თქმა არ უნდა, მიუხედავად უნდა ჩაითვალოს.

როგორც შემოსავალი, ისე გასავალი იძლევა საგრძობელ ზრდას. მეორეს ტემპი სჭარბობს პირველისს. შემოსავალი გაზრდილია 2,58 მილ. მან. 1916 წელში, 3,57 მილ. მანეთამდე, ანუ 38,4 პროც. 1926—27 წელში. გასავალი 2,37 მილ. მან. 3,64 მილ. მანეთამდე, ანუ 54 პროც. აქ აღსანიშნავია გასავლის ორი კატეგორია: შტატის შენახვა და ახალი აღშენებლობა-აღდგენის და

ენერჯის განახლების ხარჯები. პირველი იძლევა — 64,6 პროც., ხოლო მეორე — 88 პროც. ზრდას.

შტატის შენახვის ხარჯების ზრდა მართლდებმა მსოფლიო სავაჭრო რიცხვის გადიდებით. მართო ხელშეწყობა გადიდებდა იძლევა მხოლოდ 58,8 პროც. საშვალთ. ზედმეტი 5,6 პროც. ერთობ რაოდენობის გადიდების ანგარიშზე უნდა დაიწეროს.

ხარჯების სვედრითი წონა შემდეგით:

1926—27 წ.	1916 წ.
შტატის შენახვა	51% 49%
ახალი აღშენებლობა	23% 17%
დანარჩენი ხარჯები	26% 34%

სულ 100% 100%.

ახალი აღშენებლობის ხვედრითი წონის ზრდა აქტიულებლით მოულოდნელად უნდა ეჩნას მიუცელელი. დასასტულ, ორივედ სიტყვა შემოსავალზე: როგორც აღნიშნული შემოსავალი იძლევა 1916 წ. წინააღმდეგ 1926—27 წ. 38,4 პროც. გადიდებას. საერთოთ ცნობილია, რომ ტრამვაის მეორხეობის შემოსავალი უმთავრეს წყაროს შეადგენს ბილეთების ფასები. შემოსავლის ჯამს აქ ეკ განსაზღვრავს გადაყვანილი მგზავრების რაოდენობა. თუ ამ ორ კატეგორიას ერთი მეორეს შევადარებთ, დაიხანავთ რომ გადაყვანილი მგზავრთა რიცხვი იზრდება 3 პროცენტით (იხილეთ ვეჯიტი), ხოლო შემოსავალი 38,4 პროცენტით. აქედან აშკარაა 1916 წელთან შედარებით მგზავრების 1926 — 27 წ. მანძილის გასავლელათ უფრო მეტი საფასური გამოუღია, ანუ ტარიფი აბსოლუტურათ გადიდებულა. აქ შეიძლება მივიჩიოთინ განვლილი მანძილის ზრდაზე. კი, მაგრამ ესეც მიიღოდ 11 პროც. იძლევა. შემდეგ ხაზზე აღნიშნული რაოდენობაზე. აქვე გადიდება მხოლოდ 27 პროცენტია. შესაძლებელია ისიც დაუთვალნინ, რომ ტარიფი ზრდებთან არის დაყოფილი და ასეთ პრობლემში მგზავრი უმეტეს შემთხვევაში უფროეს მანძილზე მოგზაურობს და აქედან ამის ხარჯზე შემოსავალი ღლიდება. ამაზე ჩვენ შეგვიძლია დავთვინებთ.—რასაკვირველია, იმ შენიშებით, რომ ასეთი ტარიფი მიუღებდა მიგვაჩინო და შემდგომისთვის ამაზედვე ვიმსჯელებთ. მაგრამ უაჩივრითარ ანგარიშით ნანებებთ დამ განსხვავებას ზონებანი ტარიფი იქ მოვეცემს. მაგრამ, ამასეთია, რომ დავეთვინათ, როდესაც მეორეების დროს ჩვენი ერთი დიდი პრობოთი შენახვის შეცდობა ვაქქეს დაშვებული. ეს არის, 1926—27 წლის ფულის ორიგინლებას ვაღიზრებთ 1916 წლისს. თუ ამ შეცდობას ვავასწორებთ მივიღებთ ზრდის მეჭრათ უფრო დიდ პროცენტს. ვინაიდან აქ ჩვენ აბსოლუტურ ციფრებთან შედარებას ვხედავთ, მაშინ, როდესაც ციფრებს მანქანის ორიგინლებებს სხვადასხვა არის. 1926 წლის საგრძობლობათ სჭარბობს 1916 წლის საშვალთს.

ი. ნარსია.

### უხვრეთის აკაშალის რელიეფი

ომამისი რუსეთი ევროპელების თვალში ახალი ქვეყანა ითვლებოდა, ესე იგი ისეთ ქვეყანა, სადაც ტუბინჯი და ინდუსტრია უსუსტათ იყო განვითარებული. ამისათვის ეს ვებრთოულა ქვეყანა თავისი უმაჩივრე ბუნებრივი სიმდიდრით და 150 მილიონანი მცხოვრებლებით ერთ უხარისხარ ბაზარს წარმოადგენდა ევროპის კაპიტალისათვის და საქარბონ-საფაბრიკა პროდუქციისათვის. უცხოეთი კაპიტალი რუსეთში ორნარი სახით შედიოდა: ერთი სავაჭრო კაპიტალი— სესხის სახით, რომელსაც ძველ მთავრობა უცხოეთიდან სესხებულდა განსაკუთრებით სამხედრო საქირებისათვის, მეორე— სავაჭრეული კაპიტალი, რომელიც სხვადასხვა სამარწველო დარგში იყო დაბანდებული უცხოელების მიერ. ორივე სახის კაპიტალის მხრით საფრანგეთს პირველა ოლაგი გებრა რუსეთის ბაზარზე. რუსეთის სამხედრო ინდუსტრია საფრანგეთის კაპიტალით იზრდებოდა და ვითა

ჩრდებოდა. მსოფლიოში უდიდესი რაინის გზის მაგისტრალში, როგორცაა ციხობის, შუა-აზიისა და სხვა, სტრატეგიული მნიშვნელობის გზები, საფრანგეთის კაპიტალი იყო აშენებული ძველი მეფის მთავრობის მიერ, და ეს არა მარტო იმიტომ, რომ საფრანგეთი ომების მსოფლიოს კრედიტორათ და სავაჭრო კაპიტალის ცენტრად ითვლებოდა. არამედ იმიტომაც, რომ ის დანტე-ჩრესტული იყო მეფის რუსეთის სამხედრო ძლიერებაში, როგორც მისი მოკავშირის, ვინაიდან ის დიდების განმავლობაში ვხვდებოდა ჩვენს მათთვის გერმანიის წინააღმდეგ, გარდა ამისა, ერთი ნაწილი სესხის ხმარებდებდა ქალაქების და ერთობის სააღმშენებლო წარმოქმნებს ამისათვის გასაკვირველი არ არის, რაც უდის საფრანგეთის კრედიტორები 15 მილიარს ძველი მეფის ვალს ვეუდავებთან. რაც შეეხება სამარწველო კაპიტალს, ის

შემდგენიარით იყო დაბანდებული რუსეთის მრეწველობაში კაპიტალისტური ქვეყნების შიგრი:

საფრანგეთის კაპიტალი	ულდრია	140.570.250 ლ.
ბელგიის		114.501.000 ლ.
ინგლისის		96.244.800 ლ.
გერმანიის		25.196.600 ლ.
არ.-ამერიკის		16.692.750 ლ.
შვეიცარიის		7.050.000 ლ.
საქსონიის		6.571.600 ლ.
და სხვა ქვეყნების		3.520.750 ლ.

სულ 410.347.750 ლ.

აქედან აშკარაა, რომ რუსეთის მრეწველობა უმთავრესად საფრანგეთის, ბელგიის და ინგლისის კაპიტალი იყო ამუშავებული, სადაც მათი კაპიტალი უტყობოდ მთელი კაპიტალის შვიდ მერედს შეადგენდა.

სხვადასხვა დარგის მიხედვით ეს კაპიტალი შემდეგნაირად იყო განაწილებული:

**1. ნავთის მრეწველობაში**

ინგლისის	36.635.600 ლ.
საფრანგეთის	1.115.600 ლ.

**2. საბურთ-მრეწველობაში (ნახშირის და რკინის ვარდ):**

ინგლისის	35.345.750 ლ.
საფრანგეთის	15.337.500 ლ.

**3. ძირითად პროდუქტების გადაყვანვაში:**

ფრანგების	30.131.250 ლ.
ბელგიელების	18.056.250 ლ.
ინგლისელების	17.172.700 ლ.
გერმანელების	9.363.500 ლ.

**4. რკინის მრეწველობაში**

ფრანგების	25.725.000 ლ.
ბელგიელების	24.430.000 ლ.

**5. საშიმპრო მრეწველობაში**

ფრანგების	18.562.600 ლ.
ბელგიელების	6.412.000 ლ.

**6. ქალაქების ტარაშხანობაში**

ბელგიელების	23.616.750 ლ.
-------------	---------------

**7. ბაზის და მლმჭროვის მანქანობაში:**

ფრანგების	8.962.400 ლ.
ბელგიელების	8.870.000 ლ.
გერმანელების	2.942.700 ლ.

ამ ცხრილში არ შედის, როგორც აღვნიშნეთ, ექვანშირის მრეწველობა, რომელიც დონმასში ფრანგებს და ბელგიელებს ეკუთვნოდა იმამდის. ეს ცხრილი საუფროსოდ ახასიათებს ამა თუ იმ კაპიტალისტური ქვეყნების როლის რუსეთის მრეწველობაში. შეავლითად, ნავთისა და საბურთ მრეწველობაში, გარდა რკინისა და ნახშირისა, სკანდინავიის ინგლისის კაპიტალი; ტყისა და ქვანახშირის მრეწველობა მთლიანად ფრანგების და ბელგიელების ხელში იყო. სალიანო მრეწველობაში და ქიმიურ პროდუქტების გადამამუშავებაში ფრანგების კაპიტალი სკანდინავია, ქალაქების ტრაპეჯები მთლიანად ბელგიელების ხელში იყო; გახითი და მლმჭროვის განათება უმთავრესად ფრანგებს და ბელგიელებს ეკუთვნოდა და სხვა...

196 საექსპორტ საზოგადოებებში, რომელთაც რუსეთში ჰქონდა სამრეწველო საქმეები, 70 საზოგადოება, ესე იგი ერთ მესამედზე მეტი ბელგიელებს ეკუთვნოდა, დარჩარებები ფრანგებს, ინგლისელებს, გრმანელებს და სხვა... აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ გერმანელების კაპიტალი რუსეთის მრეწველობაში უმნიშვნელო როლს თამაშობდა; საპირფარეო ტარაშხანის საქმეში, საფარეო და ნაწარმოებისათვის რუსეთი უდიდეს ბაზარს წარმოადგენდა. თავისი იაფი კაპიტალი გერმანიის მთლიანად დასერილობი ჰქონდა რუსეთის ბაზარს.

არ როლის თამაშობდა ამ დროს რუსული კაპიტალი და რუსული ბურჟუაზია რუსეთის ინდუსტრიის განვითარებაში? უნდა ითქვას, რომ თითქმის არავითარს და ამისათვის ეს უხერხულად ერთი სულს შეგვრავს დიდ რევოლუციის დროს, როდესაც რევოლუციის გარეგანად და რევოლუციის შიგრი მოხდენილ ექსპროპრიაციებში უმთავრესად რუსული კაპიტალი იყო ჩართული.

რამდენად მეტად იყო წარმოდგენილი უცხოელი კაპიტალი რუსეთში, ადგენდას ის შეუზღუდველ პოზიციებზე დგება ოქტომბრის რევოლუციის წინამდებდე, საფრანგეთის, ბელგიის და ინგლისის ბურჟუაზია ყველაზე უფრო ვერ ურავდება ოქტომბრის რევოლუციის განაშენს, რადგანაც მათ ყველაზე მეტი დამკარგეს რევოლუციის კარტელში.

მაგრამ ჩვენთვის საინტერესოა ვიცოდეთ—რა საშუალებით და რა გზით გრავდებოდა ის კაპიტალი, რომელიც ამ ქვეყნების ბურჟუაზიას შეშოქონდა რუსეთში. რაც შეეხება ინგლისს, ამ უაღრესად იმპერიალისტურ ქვეყანას, რომელიც წარმოდგენს მსხვილი კაპიტალის მქონეს, მდიდარი უზარმაზარი კოლონიებით და დომინიონებით, მის ადგილსა და საშუალება აქვს კაპიტალის დაგროვებას. საფრანგეთიც მდიდარია კოლონიებით, მაგრამ ის წერილობით მესაქთავრების ქვეყნად ითვლება. იმამდის ის უფრო მიწათმოქმედების ქვეყანა იყო, ვიდრე ინდუსტრიული.

აქ იმართა ისეთი მსხვილი კაპიტალისტები, როგორც ინგლისში, მაშასადამე, აქ კაპიტალის დაგროვება სხვა გზით და სხვა საშუალებით ხდება, ვიდრე ინგლისში. ამის გვიმტკიცებს ის მრავალმილიონიანი წყრილი მესაქთავრთა არმია, რომელსაც ხელში უჭირავს დღეს ძველი რუსეთის სესხის ფსანადი ქაღალდები. ეს არმია უმთავრესად წარმოადგენს რევოლუციის მოხელეებს და ქსუმიდნად (ეს დგება: ისინი მოქიპრებობიან ფულს ინიხვენ შენახველ-გამსხვრელ სალაროებში, რომლებითაც მთელი საფრანგეთი მოფენილია: ამ სალაროებში შენახული ფულით კაპიტალისტები სარგებლობენ იაფის მიზნით).

ამის საუფროსო შეავლითს ბელგია ვგაძლევს: იმ პატარა ნერვალური ქვეყანა, რომელიც დამოუკიდებლობა წარსულ საუკუნის 30 წლებში მიიღო, რომლის ტერიტორია ორჯერ ნალებია საქართველოს ტერიტორიაზე, მტკიცებულებით არაა საპყერ მტრად, ვიდრე საქართველო, უდიდესი როლის თამაშობს საერთაშორისო კაპიტალისტურ ინდუსტრიის განვითარებაში. გარდა იმისა, რომ ამ ქვეყანაში ნაციონალური ინდუსტრია უფროსად განვითარებულია, არ არის არც ერთი ქვეყანა, რომ ბელგიელებს რამე საშუალებული წამოწყება არ ჰქონდეთ: ისინი ჰამეწველებს მთელ რაიონს არიან მივლს დედაქალაქში და ყველაფერ ფუნფუნსებზე; მათ ერთგულ მოხელეებს ამოქრილია შემდგომ დღეში: აგრეთვე ჰქმნიან ძალს" და ამ მათი "ერთობას" ყველაფერ შეგვრავს მათი გამოფინილი უსახელო (ანონიმიური) საექსპორტ საზოგადოებები. სადაც თითქმის ყველა ბელგიელი აქტიური ითვლება. აქ თქვენ ნახათ, აქტიონის ყველა სოციალური კლასებიდან: ჰარნის მუშებს, მიწის მუშებს, ფერმერს, ბელოსანს, მიერქებს, მემუდს, მექანიკოსს, სტუმდებს, პროფესორს და სხვა. ის კაპიტალი, რომელიც ბელგიის უსახელო საექსპორტ საზოგადოებები ათავსებენ უცხო ქვეყნების მრეწველობაში, უმეტესს ნაწილით, დაგროვებულია შემხველ-გამსხვრელ სალაროებში.

1903 წელს 31 სალაროებისათვის ამ სალაროებში ინახებოდა 734.981.000 ფრანკი. ეს თანხა ეკუთვნოდა 2.093.171 შემხველს, რომელთა უზარავლობას შეადგინდა ბელგისები, მუშები და მოსახლეობის მთელი უმეტესი ნაწილი. 1903 წლის დეკემბერში დაბანდებული იყო შემდეგ საქმეები:

1) საბელგიური ობლიგაციებში 169.088.000 ფრ.— (22,07 პროც.).

2) საბელ. გარანტიის ქვეშ მყოფ საზოგადოებებში

- ომბოგაციები 59.779.000 ფრ. (7,54 პროც.)  
 3) პროვინციალურ და კომუნალურ ობლიგაციებში — 126.270.000 (16,28 პროც.)  
 4) კაპიტალის საზოგადოებების აქციებში 117.026.000 ფრ. (15,88 პროც.)  
 5) მიპატენტირებული 1.973.000 (0,26 პროც.)  
 6) სას-სამეურნეო კრედიტს 7.471.000 (9,97 პროც.)  
 7) მუშათა ბიზნესის აღმშენებ. 56.465.000 (7,7 პროც.)  
 ამ ცხრილიდან აშკარათ ჩანს, რომ ბელგიის მუშების მიერ დაკრეფებული კაპიტალი სალაროებში უმეტესწილად ხშირდება კაპიტალისტურ საქმიანობა და საოპორტიუნისტურ საქმიანობაში, მუშურ საქმიანობაზე კი ახარება ოპორტიუნისტურ თანხა 9 პროც-მდის. ამის შესახებ საპროლეტიანად ამბობს ბელგიის სოციალისტების ლიდერი ვანდერველდე: —საჭიროა მუშების ფულები. მუშურ კო-

პერტიკებს მოგვამოთ და არა კაპიტალიზმის პოლიტიკურ და ეკონომიურ ბატონობის გამაგრებასა.  
 აქედან ჩვენ შეგვიძლია ასეთი დასკვნა გავკეთოთ: თუ საღარბოების და ბელგიის მშრომელი მასები ავროპეულ თეათის სალაროებში იმდენ თანხას, რომელიც საქართველო, როგორც თეათიან ქვეყანაში, ისე უკვე ქვეყანებში კაპიტალისტური ინდუსტრიის გასაქართველოებად, მით უფრო შეუძლებელია და აუცილებელი საეროვო ჩვენთვის, რომ ჩვენი შრომის სალაროებში დავგროვოთ იმდენი თანხა, რაც საჭირო იქნება ჩვენი სოციალისტური ინდუსტრიის განსაქართველოებად და ყოველწამათ, რომელიც შრომის სალაროებში შეინახება საქართველოში თითო ავტორის მისატანათ ჩვენი ქვეყნის ინდუსტრიალურების საფუძვლის ჩასაყრდელად.  
 ინე. ივ. მემზარაშვილი.

# გზაჯვარედინში

1905 წელი

(ნაწყვეტი მოთხოვნებიდან)

ლიბინგერა იმედები... დამარცხდა 1905 წელი. გამაფლავდა შავი რევოლუცია.  
 ალიბინგერა მთელი დასავლელი საქართველო ცენტრის ალში გახვია.

გაღმტყველები გიორგის სახლ-კარი, გიორგიმ სხვა ამბავებშია ერთად ტყვე შეაფარა თავი. დააპატიმრეს საწყალად მამა მისი.

— მოგვეცი შენი შვილი, გვიბნაჩი სად არის გიორგი, თორემ მის მაგიერ შენ ჩამოვახარბობთ, იმუქრებოდა დამსჯელი რაზმის უფროსი გიორგის მამამ, მამამ შიშით თანახმა დაიწყო. არ იცოდა სად იყო გიორგი.

— ღმერთი, რაჯული, ფიციკობდა ის, არ ვიცო სად არის... მაგრამ ვინ დაუჯერებდა. ყახხებმა გიორგის მამამ მაგარად გახარეს. ერთი კვირის განმავლობაში მის პირს წყლის გემოც კი არ ღრისებდა. დასუსტდა მოხუცებული კაცი.

ვადაწყდა, სიკვდილით დასჯა მოელოდა უდნაშეუცხად მოხუც, თუ ორი ღღის განმავლობაში გიორგი არ გამოცხადდებოდა.

საღამოს ხანი იყო; შემინებული გლეხობა სახლებში მიახლოებული; დაპატიმრებული კი სოფლის კანცლარის ეზოში ეყარნენ. იქვე იყო ხილვებ შეკრებილი გიორგის მამამ. ყახხა-პოლიციელები მუსხვ ნაგაზიბიით თავად დასტრიალებდნენ, დამსჯელი რაზმის უფროსი კი საუბერ-ინი ციხეში გადასვლად „დამნაშავეთა“ სის აღგენდა.

— გიორგი წუთისოფლის მამამ წამოიპახა რაზმსა უფროსმა.

უცბად მის წინ წამოიჭრა ნაბადში გახვეული გიორგი.

— მე ვარ გიორგი წუთისოფელი, განათავისუფლეთ მით, მე დაპატიმრებული, უფროსის გვე შეგბარა. მის გათავისუფლებას, რომ ქართველები ერთმანეთისთვის თავს სწირავენო.

— მოიკლეთ ჯერ მანდ, ენათ, გამოვარკვეთ თუ მართლა თქვენ ხართ გიორგი წუთისოფელი, — უბრძანა მამ რაზმის უფროსმა და განაგრძო თავის საქმი, გიორგი გვერდზე მიდდა. თვალის გადახედვით უდნაშეუცხადი პაწრით შეკვივლად აღმინათა გროვას. შურისძიების ცუცქალი ანთავა, სიზარისაგან ცრემლებს სუდა მოავადდა, მაგრამ რას გააწყობდა...

უფროსმა გაათავა თავის საქმი. გიორგის მიუახლოვდა. ათავალი-ჩაათავალიერა. ჩააქცირდა თვალუბში, მაგრამ ათავისაგან თავგანთავებულ რუსს სად ჰქონდა თვალუბში ამოკოხების უნარი. ამ დროს მის ხელით აბინდა რიალცყახაბი-ნაბადში გახვეულმა ადგილობრივმა ჯაშუშმა — დარისპან შავგულიძემ და გაშვებული რაზმის უფროსი

მთელი თავის ძალადობით ეცემოა გიორგის. გიორგის წინააღმდეგობა არ გაუწყვიდა. ამ რას გააწყობდა.

— წიკავნეთ, უბრალო ყახხებებს უფროსმა. სცემეთ, ისე, რომ არ მოკლეთ.

— მესმის, უბრალებს ერთმანად საშა თვლიდან ფეხებამდე შეთირალებულმა ყახხებმა და დაავლეს ხელი გიორგის. ამაშევეს ჯერ მათახები. არახვეულებოვით იყო ყახხების მათახამ; საგანგებოდ იყო ის გაკეთებული; ტარი მსგელო, მაგარი თამსისგან გამოაკვირდა ბოლი, მათახების კულში კარგი მოზრდილი ტყვია იყო ჩატყმებული.

პირნათლად დასრულეს ყახხებმა უფროსის ბრძანება. გიორგის 2—3 სათით განმავლობაში დაუღალავათ (იქნეს, გიორგიმ გრძობა დაპყარა; ცოცხალ-მკვდარი ეგდო გათიერებულ, მაინც არ მოკვდა, ასეთი იყო ბრძანება დამსჯელი რაზმის უფროსისა. მოიჭრე დღეს გიორგის მამა გაათავისუფლეს. ის თვალ-ცრემლიანი მიავრდა გიორგისთან და დასტროდა თავზე:

— რატომ დაიღუპე შვილი თავი, რატომ გამოირინე შრომა, რატომ ჩამოიჭრე წყალში ამოღებმა ამაგი, რატომ? — და თან საცლადვი მოხუცი თავზე იმეტი ახვდა ხელებს.

— ნუ გეშინია მამა, მე არა მიჭირს რა, ჩემი ჯავრი ნუ გეშინათ, დღეს ჩვენ აღბად გავგზავნიან. ჩვენ ერთმანეთი შეიძლება ვეიარა ვახოთ... მშვიდობით მამა... — გადაუხვიერ ერთმანეთს მამა და შვილი... დიდხანს იყენენ გარინდულნი.

— ეგარა, დაიძახა რაზმის უფროსმა და მათახით დააშორა მამა და შვილი. გაშორდა შვილს გულმოდგინებით მამა... გიორგი ცდილობდა მოზღვაებული ცრემლებით არ შეეშინათ ავლობას.

დღეს ყველას საგუბეროში ციხეში აგზავნიან. მოვიდნენ თვალ-ცრემლიანი ელვები, დები, ცოცხლები, შვილები მოვიდნენ თვალ-ცრემლებით... მშვიდობით მამა... შვილები გამოსახდებოდა. დამუშავდებოდა საგზალი: თბილისი ტანთახიერი, პაპიროსები და სხვა. გამოთხოვებინება არ მოსცეს.

— გამოიწყო ცხენოსანთა რაზმი, თოფები მიიღირეს. შეჯდნენ ცხენებზე, ჩააყენეს შუაში ტუსაღები, რიშვლებს ხმლები და დაპირის გაგზავრება, მაგრამ ამ დროს მათ წინ გადაეღობა მთებში გამოწყობილი ახალგაზრდა ქალი.

— შესდგეთ, ჯალათებო! შეგვიყვლა მან. სად მიგვაეთ ეს საცოცხელი ხალხი? რას ვერით? შესდგეთ, მიცხდა შექანსკელი გამოვით... მაგრამ აღარ ახალეს სიტყვის გათიება, ერთი ყახ-

